

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om informationsresursen för forskningsdata

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om informationsresursen för forskningsdata. Undervisnings- och kulturministeriet ska ha till uppgift att förvalta en nationell informationsresurs för forskningsdata där det lagras uppgifter om forskning som bedrivs i Finland. Undervisnings- och kulturministeriet föreslås vara personuppgiftsansvarig för informationsresursen för forskningsdata. I propositionen föreslås också bestämmelser om rätten att lämna uppgifter till informationsresursen för forskningsdata, om omsorgsplikten för dem som lämnar uppgifter samt om forskningsaktörernas rätt att få uppgifter och om informationsresursens öppna informationstjänst.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2022.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	4
2.1 Insamling av uppgifter och informationsresursen för forskningsdata	4
2.2 Informationsresursens verksamhet	6
2.3 Tillämplig lagstiftning.....	7
2.4 Grundlagssynpunkter	11
3 Mål	13
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	14
4.1 De viktigaste förslagen.....	14
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	15
5 Alternativa handlingsvägar	22
5.1 Delinformationsresurser och gemensamt register	22
5.2 Internationell jämförelse	23
6 Remissvar	26
6.1 Första remissbehandlingen.....	26
6.2 Andra remissbehandlingen.....	28
7 Specialmotivering	29
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	43
9 Ikraftträdande.....	44
10 Verkställighet och uppföljning	44
11 Förhållande till andra propositioner.....	44
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	44
LAGFÖRSLAG	46
Lag om informationsresursen för forskningsdata.....	46

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

Inom undervisnings- och kulturministeriet har man samlat in metadata om forskningspublikationer för styrändamål sedan början av 2010-talet. När processen för insamling av uppgifter utvecklades, konstaterades att det finns ett behov av att förmedla samma uppgifter mellan olika aktörer och att behovet av att förmedla information även gäller andra metadata om forskning som forskningsaktörer förvaltar och använder i sina egna system. Sådana uppgifter är till exempel forskningsmaterial, forskningsprojekt, finansieringsbeslut, forskningsinfrastrukturer och beskrivningsuppgifter som gäller forskare.

För att utveckla forskningsdataströmmarna inledde undervisnings- och kulturministeriet år 2017 ett projekt som gäller en informationsresurs för forskningsdata och tillsatte den 10 mars 2017 (OKM/12/040/2017) projektets lednings- och styrgrupper för 2017—2020. Efter det tillsatte undervisnings- och kulturministeriet den 23 april 2021 (VN/9531/2021) en styrgrupp för informationsresursen för forskningsdata för 2021—2024. Styrgruppen består av representanter för de viktigaste intressentgrupperna för informationsresursen för forskningsdata.

Syftet med projektet med en informationsresurs för forskningsdata var att skapa en nationell informationsresurs som samlar forskningens metadata av olika forskningsaktörer och möjliggör utnyttjandet av dem. Informationsresursen för forskningsdata underlättar forskarnas arbete, ökar synligheten för den forskning som bedrivits, minskar överlappande insamling av information samt producerar information för styrning av forskningssystemet.

I informationsresursen för forskningsdata förs inga uppgifter in, utan till den överförs data som redan finns i olika forskningsaktörers system. En sammanslagning av uppgifterna i olika källsystem möjliggör smidiga informationsflöden mellan tjänster som används av forskningsorganisationer och forskningsfinansiärer samt forskarna. Uppgifter som lagrats i ett system kan via informationsresursen för forskningsdata också användas av andra, och behöver inte matas in på nytt i olika system.

Enligt undervisnings- och kulturministeriets bedömning publiceras metadata om forskning som bedrivs i Finland på flera platser, men före informationsresursen för forskningsdata har den inte kunnat fås samlat i elektronisk form på ett och samma ställe. Samma uppgifter insamlas och registreras i olika form i flera olika system och informationen har inte överförts automatiskt mellan forskningsaktörer. Forskningsaktörerna samlar in forskningsdata i sina egna forskningsdatasystem, projekthanteringssystem eller andra system som styr verksamheten. Systemen är i vanligtvis stängda och möjligheterna till överföring av data från dem eller mellan dem är begränsade. Det har därför varit svårt att bilda sig en helhetsbild av det finländska forskningssystemet och dess utveckling. Splittrade metadata om forskningen främjar inte vetenskapens öppenhet och har medfört merarbete för såväl forskarna som forskningsorganisationerna och för forskningsfinansiärerna.

Projektets ledningsgrupp har under flera sammanträden diskuterat lagstiftningsgrunden för en informationsresurs för forskningsdata samt ett eventuellt behov av att stifta en särskild lag om en informationsresurs för forskningsdata. Ärendet diskuterades också i högskole- och forskningspolitiska avdelningens ledningsgruppsmöte 34/2018. Lagberedningen har därefter fortsatt som tjänstemannaarbete i samarbete med representanter för CSC - Tieteen tietotekniikan keskus Oy (nedan CSC), UKM:s personuppgiftsansvariga, finansministeriets OffICT-avdelning samt tjänstemän vid justitieministeriets avdelning för demokrati och offentlig rätt. Av professorn i

kommunikationsrätt Päivi Korpisaari har också beställts en förutredningsrapport till stöd för lagberedningsprojektet.

Arbets- och näringsministeriet inledde ett pilotprojekt för utvärdering av innovationsverkningarna vad gäller företagsverkningarna av regeringens proposition om informationsresursen för forskningsdata. Ett mål för projektet var att bedöma verkningarna av den regeringsproposition som nu är under beredning för företags innovations- och affärsverksamhetsmöjligheter samt på utvecklingen av marknaden och tekniken. Projektet genomfördes av 4Front i samarbete med arbets- och näringsministeriets och undervisnings- och kulturministeriets tjänstemän. Slutrapporten färdigställdes i mars 2021.

Den första remissrundan genomfördes den 8 oktober—17 november 2020. Efter remissrundan koncentrerade man sig under den fortsatta beredningen av regeringens proposition utifrån remissvaren på fastställandet av regleringsbehovet, preciseringen av undervisnings- och kulturministeriets behörighet och grunderna för behandling av personuppgifter, fastställandet av forskningsaktörers rättigheter att lämna ut uppgifter och få uppgifter, fastställandet av lösningen vad gäller personuppgiftsansvaret samt preciseringen av regeringspropositionens terminologi och dess förhållande till övrig lagstiftning. Under den fortsatta beredningen av regeringspropositionen beslutade man att anordna en andra, riktad remissrunda för de centrala intressentgrupperna vad gäller informationsresursen för forskningsdata, justitieministeriet och finansministeriet under tiden 1 juli—6 augusti 2021. På basis av den andra remissrundan har man koncentrerat sig på en precisering av detaljerna i samband med dataskyddsförordningen (nationellt regleringsutrymme, proportionalitet, samtycke som grund för utlämnande av personuppgifter), slopande av forskningsplanerna ur regleringen samt en precisering av frågorna gällande aktsamhetsplikten och valideringen av uppgifter.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Insamling av uppgifter och informationsresursen för forskningsdata

Forskningsaktörerna samlar in forskningsdata i sina egna interna forskningsdatasystem, projekthanteringssystem eller andra system som styr verksamheten. Med forskningsaktörer avses organisationer som bedriver och finansierar forskning. Uppgifterna används för att styra och följa upp den egna verksamheten, forskningskommunikation och myndighetsrapportering. Uppgifterna är splittrade i varje organisations egna system. För närvarande rör sig största delen av uppgifterna inte från en organisation till en annan, uppgifterna om forskning som bedrivits i Finland är splittrade i olika system. Nuläget ger upphov till onödigt administrativt arbete.

Nationellt har man börjat samla forskningsdata på 2010-talet huvudsakligen på försorg av undervisnings- och kulturministeriet i olika informationsresurser som innehåller olika typer av uppgifter. Dessa olika informationsresurser utgör ramen för informationsresursen för forskningsdata. När det gäller datahanteringen har undervisnings- och kulturministeriet ingått avtal med Finlands Akademi, Business Finland och centrala stiftelser som beviljar forskningsfinansiering samt forskningsinstitut utanför undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Avtalen har ingåtts enligt vid tidpunkten gällande lagstiftning. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (nedan *dataskyddsförordningen*) började tillämpas den 25 maj 2018. Dataskyddsförordningen har beaktats i de avtal som ingåtts efter detta.

Under projektet med en informationsresurs för forskningsdata (OKM/12/040/2017) har man samlat och fastställt informationsresursens befintliga och möjliga datainnehåll ur inhemska och

internationella datasystem och informationsresurser. Största delen av det planerade datainnehållet i informationsresursen för forskningsdata härrör från finländska forskningsaktörer. I informationsresursen för forskningsdata utnyttjas dessutom uppgifter ur andra datasystem som innehåller forskningsdata, av vilka den mest betydande är EU:s databas Cordis.

I informationsresursen finns för närvarande

- Universitetens, yrkeshögskolornas, forskningsinstitutens och universitetssjukhusens publikationsdata från och med 2011. I publikationsdata ingår publikationernas bibliografiska uppgifter, klassificeringsuppgifter och de identifieringsuppgifter som hänger samman med dem. Det detaljerade datainnehållet har beskrivits i UKM:s datainsamlingshandbok. Publikationsuppgifterna är desamma som högskolorna levererar till undervisnings- och kulturministeriet som en del av deras årliga rapportering.

- Beskrivningarna av forskningsmaterialet ur nationella Fairdatatjänster. Forskningsmaterialets uppgifter är både sådana som forskarna själva har fört in och sådana metadata som förts över från forskningsaktörernas system.

- Uppgifter om finansieringsbeslut från offentliga forskningsfinansiärer, privata stiftelser och fonder som anslutit sig till informationsresursen för forskningsdata samt Europeiska unionen, till den del som en finländsk forskningsaktör deltar i projekten. Uppgifterna om finansieringsbeslut motsvarar de uppgifter som forskningsfinansiärerna publicerat i sina egna tjänster och innehåller åtminstone mottagaren eller mottagarna till den beviljade finansieringen, det belopp som beviljats, forskningsprojektets namn och varaktighet samt klassificerings- och identifieringsuppgifter.

- Uppgifter om forskningsaktörernas forskningsinfrastrukturer. Metadata utgörs utöver av namn och en beskrivning av verksamheten de tjänster som forskningsinfrastrukturen tillhandahåller, de organisationer som förvaltar det, kontaktuppgifter samt klassificerings- och identifieringsuppgifter.

Definitionerna gällande uppgifterna i informationsresursen för forskningsdata grundar sig på den forskningsförvaltningsordlista (tutkimushallinnon sanasto)¹ som högskolorna utarbetat. De beskrivningar som informationsresursen för forskningsdata innehåller har definierats i de informationsmodeller som gäller beskrivningsuppgifter som godkänts av ledningsgruppen för forskningsförvaltningens dataströmmar och informationsresursen för forskningsdata och som publicerats på den offentliga förvaltningens interoperabilitetsplattform.²

Enligt nuvarande arrangemang är överlämnandet av uppgifter till informationsresursens olika delar frivilligt för forskningsorganisationer och forskningsfinansiärer. Informationsresursen för forskningsdata utnyttjas dessutom i vissa myndigheters insamlingar av data, om vilkas definitioner och förpliktande verkan det föreskrivs separat. Exempel på detta är de publikationsdata som högskolorna levererar som en del av den årliga rapporteringen till undervisnings- och kulturministeriet enligt ministeriets anvisningar.

Uppgifterna i informationsresursen för forskningsdata har redan tidigare publicerats annanstans och kan fås öppet på forskningsaktörernas egna offentliga webbplatser samt, särskilt när det

¹ <https://sanastot.suomi.fi/concepts/3bdbcac2-e57f-49c1-b104-e37eff042834/concept/37ffc144-7fdd-4f0f-8f4a-3937ae80dbc2>.

² <https://tietomallit.suomi.fi/model/ttv>.

gäller publikationsdata, också laddas ned från flera internationella referensdatabaser. Publikation och offentlig presentation av forskningsdata överensstämmer med allmän vetenskaplig praxis och utgör en del av vetenskapens frihet som tryggas i grundlagen.

Datainnehållet i informationsresursen för forskningsdata består av olika beskrivningsuppgifter. Beskrivningsuppgifterna innehåller uppgifter bland annat om olika faktorer gällande forskningsresultaten samt uppgift om kontaktpersoner. Personuppgifter är enligt dataskyddsförordningen all information som rör en identifierad eller identifierbar levande enskild person, såsom förnamn, efternamn och hemadress samt enskilda uppgifter som i kombination möjliggör identifiering av en viss person, såsom e-postadress och forskares ORCID-id.³ I det planerade datainnehållet i informationsresursen ska ingå forskares namn, deras kontaktuppgifter samt deras ORCID-id. Informationsresursens uppgifter ska dock inte innehålla känsliga personuppgifter enligt artikel 9 i dataskyddsförordningen och i resursen ska inte heller föras in personbeteckningar. Behandlingen av uppgifter i nuläget i informationsresursen för forskningsdata och i portalen forskning.fi som genomförts på basis av den har beskrivits i portalens dataskyddsmeddelande [www.tiedejatutkimus.fi/privacy].

2.2 Informationsresursens verksamhet

Informationsresursen för forskningsdata kombinerar för närvarande olika system och databaser som innehåller forskningsdata. Detta möjliggör informationsutbyte mellan olika system. Genom informationsresursen är det möjligt att samköra uppgifter ur olika källsystem. Samlandet av uppgifterna till en plats gör det möjligt att bygga upp olika tjänster. Ett exempel på detta är portalen forskning.fi, som ger en bild av den forskning som bedrivs i Finland genom uppgifterna i informationsportalen.

En enskild användare matar inte in uppgifter direkt i informationsresursen, utan uppgifterna insamlas ur forskningsaktörernas informationssystem eller andra källor. Till exempel högskolor och forskningsinstitut kan överföra uppgifterna i sina publikationer till informationsresursen genom publikationsdatatjänsten VIRTÅ och uppgifterna i sitt forskningsmaterial via Fairdata-tjänsterna. Ägarna till de ursprungliga källsystemen samt decentraliserade informationsresurser (högskolor, forskningsinstitut, finansiärer och andra aktörer) administrerar deras verksamhetsprocesser och datainnehåll självständigt på samma sätt som tidigare. Informationsresursen för forskningsdata erbjuder mervärde genom att möjliggöra smidig informationsförmedling mellan dem.

En egen helhet i informationsresursen är den forskarprofil-tjänst som håller på att byggas. I forskarprofil-tjänsten kan en forskare skapa en profil i forskning.fi-tjänsten och välja vilka uppgifter som ska visas. Forskaren kan till sin profil foga information ur ORCID och sin hemorganisation samt övriga uppgifter i informationsresursen för forskningsdata och besluta till vilka aktörer informationen får lämnas ut. Tjänsten förutsätter att forskaren har en ORCID-id och man identifierar sig i tjänsten med denna.

Nya informationsresurser fogas gradvis till informationsresursen för forskningsdata. I vidareutvecklingen av informationsresursen för forskningsdata beaktas också de nya användningsmöjligheter som framkommer i samband med ibruktageand och utvecklingen. Formerna för framläggande och förmedling av forskningsresultat förändras snabbt och till exempel nya publikationsformer uppstår när de elektroniska tjänsterna och sociala medier förändras. Datainnehållet

³ Dataskyddsförordningen, artikel 2 4.1 samt led 14, 15, 26, 27, 29 och 30 i ingressen.

utvidgas efter behov så att informationsresursen för forskningsdata betjänar utvecklingen i forskningsmiljön så bra som möjligt.

2.3 Tillämplig lagstiftning

Den centrala lagstiftningsramen i informationsresursens verksamhet utgörs av dataskyddsförordningen, dataskyddslagen (1050/2018), lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019, nedan *informationshanteringslagen*), lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999, nedan *offentlighetslagen*).

Efter dataskyddsförordningens och dataskyddslagens ikraftträdande har grundlagsutskottet fäst vikt vid att tillgodoseendet av skyddet för personuppgifter i första hand garanteras med stöd av dataskyddsförordningen och den nationella allmänna lagen, det vill säga dataskyddslagen.⁴ Detta innebär att nationell speciallagstiftning endast stiftas i situationer där den är dels tillåten enligt dataskyddsförordningen, dels nödvändig för att tillgodose skyddet för personuppgifter. När inga särskilda dataskyddsrisiker föreligger, kan en heltäckande, exakt och noggrant avgränsad reglering av skyddet för personuppgifter anses följa redan av dataskyddsförordningen.⁵ Arbetsgruppen för genomförande av EU:s allmänna dataskyddsförordning ansåg att dataskyddsförordningen har företräde och är direkt tillämplig vid behandling av personuppgifter och att nationell reglering som preciserar och kompletterar den endast kan förekomma i den utsträckning som förordningen bemyndigar till det. Dessutom konstaterade arbetsgruppen att användningen av detta så kallade *nationella handlingsutrymme* alltid ska motiveras och att det ska vara nödvändigt för komplettering av dataskyddsförordningen och dataskyddslagen.⁶ Även i justitieministeriets utlåtande VN/20733/2020-OM-34 fästes särskild uppmärksamhet vid fastställandet av regleringsbehovet i samband med den fortsatta beredningen av regeringspropositionen.

Bestämmelser om grunderna för behandling av personuppgifter finns i artikel 6 i dataskyddsförordningen. Grunder för behandling som inte kan preciseras med nationell lagstiftning är samtycke, avtal, grundläggande intressen och berättigade intressen. En myndighet kan inte när den fullgör sina uppgifter grunda behandlingen av personuppgifter på berättigade intressen enligt artikel 6.2 i dataskyddsförordningen. Nationellt handlingsutrymme kan användas när behandlingen av personuppgifter grundar sig på artikel 6.1 c eller e i dataskyddsförordningen.

I regeringens proposition 2/2020 rd konstateras att "Preciserande lagstiftning kan i dessa fall innehålla särskilda bestämmelser för att anpassa tillämpningen av bestämmelserna i dataskyddsförordningen, bland annat bestämmelser om förutsättningarna för behandlingens lagenlighet, typen av uppgifter som behandlas, registrerade, förvaringstider, ändamålsbegränsning och behandlingsåtgärder".

Undervisnings- och kulturministeriets grund för behandling av personuppgifter när det gäller informationsresursen för forskningsdata kan inte härledas ur grunden för behandling av personuppgifter för någon annan forskningsaktör. En del av de uppgifter som forskningsaktörerna fört

⁴ GrUU 14/2018 rd, s. 5, GrUU 2/2018 rd, s. 5. Grundlagsutskottet hänvisade också till att det enligt EU-domstolens etablerade rättspraxis inte är tillåtet att lagstifta nationellt inom förordningens tillämpningsområde, om inte förordningen explicit förpliktar eller bemyndigar till nationell reglering eller andra beslut (mål 34/73, Variola, EU:C:1973:1010, mål 50/76, Amsterdam Bulb, EU:C:1977:13, 33 punkten).

⁵ Slutbetänkande av arbetsgruppen för genomförande av EU:s allmänna dataskyddsförordning (TATTI), Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 8/2018, s. 29—30.

⁶ *Idem.* s 38.

in i sina egna informationsresurser för forskningsdata kan grunda sig på samtycke eller de förpliktelser som härrör ur anställningsförhållandet, men en sådan grund sträcker sig inte till att uppgifterna överläts från forskningsaktören till undervisnings- och kulturministeriet för den nationella informationsresursen för forskningsdata. Förvaltningsutskottet har i sitt betänkande om regeringens proposition 18/2019 rd uttryckligen konstaterat att "personuppgiftsansvarighet eller det ursprungliga ändamålet med behandlingen av personuppgifter inte ger myndigheten rätt att få uppgifter, utan att det ska föreskrivas särskilt om detta".⁷ Det ska finnas en annan grund för undervisnings- och kulturministeriets behandling av personuppgifter i informationsresursen, även om de uppgifter som överförs till informationsresursen för forskningsdata redan är öppet tillgängliga och publicerade på annat håll.

Det finns inga uttryckliga bestämmelser om drivandet av en informationsresurs för forskningsdata i någon författning som reglerar undervisnings- och kulturministeriets verksamhet och uppgifter. Den närmaste, implicita behörighetsbestämmelsen finns i 13 § 3 mom. i undervisnings- och kulturministeriets förordning om undervisnings- och kulturministeriets arbetsordning (359/2014), enligt vilket högskole- och forskningspolitiska avdelningen har i uppgift "att i fråga om den utbildning och vetenskaplig forskning som hör till verksamhetsområdet se till de allmänna förutsättningarna, den strategiska utvecklingen, planeringen av utbildning samt prognostiseringen av utbildningsbehovet med beaktande av arbetslivets behov." Även om inrättandet och administreringen av en informationsresurs för forskningsdata i sig kan bero på behov av strategisk utveckling, kan av dessa behov inte härledas en grund att driva ett register med forskningsdata som är öppet för alla och tillhandahållande av uppgifter för allmänheten via en öppen informationstjänst.

I justitieministeriets och finansministeriets (VN/20733/2020-VM-37) utlåtanden har man fäst uppmärksamhet vid frågan om överlåtande av forskningsaktörers uppgifter till informationsresursen för forskningsdata. Det ska finnas en rättslig grund för utlämnandet av uppgifter, när forskningsaktörer lämnar ut uppgifter till undervisnings- och kulturministeriet. I bestämmelserna om ministeriets befogenheter och de uppgifter som där förordnas ministeriet finns grunder för utlämnande. En privat aktör får lämna ut personuppgifter till undervisnings- och kulturministeriet, om ministeriet som mottagare har rätt att behandla dem. De nuvarande behandlingsgrunderna lämpar sig dock endast för ministeriets egna planerings-, statistikförings- och styrningsändamål. De lämpar sig inte för en tjänst som informationsresursen för forskningsdata, där uppgifter samlas och förmedlas mellan forskningsaktörer och publiceras öppet på Internet.

I informationsresursen för forskningsdata ska undervisnings- och kulturministeriet bearbeta och samköra de uppgifter som överförs dit från forskningsaktörernas källsystem, i syfte att förbättra deras kvalitet och användbarhet. För närvarande möjliggör lagstiftningen inte att uppgifter samkörs som större helheter som är kopplade till varandra och de kan inte kompletteras från andra källor utan tillstånd av uppgifternas ursprungliga leverantör. För närvarande är den ursprungliga uppgiftsleverantören ansvarig för de uppgifter som överförs till informationsresursen och varje leverantör ska i samband med att utlämnande av uppgifter begärs som personuppgiftsansvarig separat göra sin egen tolkning av om utlämnande av uppgifterna för det planerade ändamålet är möjligt. Som grund krävs antingen personens samtycke, en uppgift som har samband med myndighetsverksamhet, forskningsaktörens berättigade intresse eller ett avtal mellan personen och aktören. I fråga om alla uppgifter som det planeras att ska överlätas till informationsresursen för

⁷ FvUB 10/2020 rd s. 5. Förvaltningsutskottet föreslog därför att bestämmelserna om de personuppgiftsansvarigas inbördes rätt att få information preciseras (11 och 12 §).

forskningsdata är grunden inte tydlig. Situationen gör till exempel vidare utlämning av uppgifterna problematisk och uppföljningen av uppfyllandet av de personuppgiftsansvarigas ansvar oklar.

Avsikten är att uppgifterna i informationsresursen för forskningsdata ska överlätas via ett tekniskt gränssnitt till de forskningsaktörer som fastställs i den föreslagna lagstiftningen. På utlämnande av information till myndigheter tillämpas 22 § i informationshanteringslagen, enligt vilken myndigheterna ska genomföra regelbundet återkommande och standardiserad elektronisk överföring av information mellan informationssystem via tekniska gränssnitt, om den mottagande myndigheten enligt lag har rätt till informationen. Av informationsresursens forskningsaktörer är för närvarande endast Finlands Akademi och Business Finland samt statens forskningsinstitut inom olika förvaltningsområden myndigheter.

På utlämnande av uppgifter till andra än myndigheter tillämpas 24 § i informationshanteringslagen, enligt vilken en myndighet via ett tekniskt gränssnitt kan överföra information till en aktör som inte är en annan myndighet, om mottagaren uttryckligen enligt lag har rätt att få informationen och behandla den. Det öppna gränssnittet kan öppnas när de villkor som anges i 22 § uppfylls, på det sätt som anges i den paragrafen.

Inom informationsresursen för forskningsdata finns en öppen informationstjänst, med vilken avses en sådan webbplats eller mobilapplikation samt till dem anslutande funktioner, där vem som helst fritt och utan avgift kan granska de öppna data som finns i informationsresursen för forskningsdata. Den öppna informationstjänsten är en sådan digital tjänst som avses i 2 § 3 punkten i lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019).

Enligt 9 § i offentlighetslagen har var och en rätt att ta del av en offentlig myndighetshandling. Om hur en handling ska lämnas ut föreskrivs i 16 § i offentlighetslagen. Enligt 3 mom. i den paragrafen får personuppgifter ur en myndighets personregister lämnas ut i form av en kopia eller en utskrift eller i elektronisk form om mottagaren enligt bestämmelserna om skydd för personuppgifter har rätt att registrera och använda sådana personuppgifter. Syftet med bestämmelsen är att förhindra massutlämning av personuppgifter ur personregister. Dataombudsmannen har i sitt styrbeslut av den 3 september 2013 om en plan för öppna data ansett att 16 § 3 mom. i offentlighetslagen i praktiken betyder att en förutsättning för utlämnande av personuppgifter är att uppgiftsmottagaren har rätt att behandla personuppgifterna i fråga enligt personuppgiftslagen (523/1999). Utöver en lagenlig behandlingsgrund vad gäller uppgiftsmottagaren (8 §, 12 § och 14 kap. i personuppgiftslagen) förutsätts det att behandlingen av personuppgifter är sakligt motiverad med hänsyn till den registeransvariges verksamhet (6 § i personuppgiftslagen), att de uppgifter som utlämnats är behövliga med hänsyn till den registeransvariges verksamhet (9 § i personuppgiftslagen) samt även att övriga dataskyddsprinciper (bland annat 5, 7, 24, 32 och 33 § i personuppgiftslagen). uppfylls.⁸ Samma principer är fortfarande tillämpliga, när man i stället för personuppgiftslagen tillämpar dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. Den öppna informationstjänsten förutsätter att man lagstiftar om ett undantag vad gäller 16 § 3 mom. i offentlighetslagen.

Enligt 16 § 4 mom. i offentlighetslagen föreskrivs om överföring av information via ett tekniskt gränssnitt och en elektronisk förbindelse i informationshanteringslagen.

⁸ Dataombudsmannens anvisning vad gäller en plan för öppna data, dnr 2120/09/2013, 3.9.2013.

I informationsresursen för forskningsdata finns också en profiltjänst för forskare, där en forskare kan ge sitt samtycke till utlämnande av sina egna uppgifter, aktivitetsuppgifter och merituppgifter via ett tekniskt gränssnitt och en informationstjänst för allmänheten där uppgifterna kan läsas.

Enligt artikel 4.11 i dataskyddsförordningen avses med samtycke "varje slag av frivillig, specifik, informerad och otvetydig viljeyttring, genom vilken den registrerade, antingen genom ett uttalande eller genom en entydig bekräftande handling, godtar behandling av personuppgifter som rör honom eller henne". Enligt artikel 7 i dataskyddsförordningen ska den personuppgiftsansvarige kunna visa att den registrerade har samtyckt till behandling av sina personuppgifter och det ska vara lika lätt att återkalla som att ge sitt samtycke. Samtycket ska också omfatta all behandling som den personuppgiftsansvariga gör. En tjänst som grundar sig på samtycke ska således genomföras så att den registrerade förstår till vad samtycket ges och kan vägra ge sitt samtycke utan att det medför skadliga konsekvenser för den registrerade. Enligt artikel 7 i dataskyddsförordningen ska den personuppgiftsansvarige kunna visa att den registrerade har samtyckt till behandling av sina personuppgifter och det ska vara lika lätt att återkalla som att ge sitt samtycke.

Upphovsrättslagen (404/1961) innehåller bestämmelser om upphovsrättens föremål och innehåll. Ur upphovsrättslig synvinkel grundar sig de uppgifter som förmedlas till informationsresursen för forskningsdata på uppgifter som upphovsmannen själv offentliggjort i överensstämmelse med vetenskaplig praxis. När uppgifter förmedlas vidare i informationsresursen för forskningsdata, förmedlas också uppgifterna om upphovsman vidare. Utvecklingen av informationsresursen för forskningsdata har inga konsekvenser för den reform av upphovsrättslagen som är under beredning, eftersom man i informationsresursen endast behandlar forskningsresultatens metadata. Upphovsmannen har ingen rätt att bestämma om den metadata som skapats om verken. Informationsresursens kontaktpunkter till upphovsrätten är således små.

Undervisnings- och kulturministeriet kommer att vara personuppgiftsansvarig för informationsresursen för forskningsdata. Begreppet personuppgiftsansvarig definieras i dataskyddsförordningen och har tolkats av Europeiska unionens domstol. Det kan inte nationellt föreskrivas om en personuppgiftsansvarig som avviker från dessa specialvillkor. Enligt artikel 4.7 i dataskyddsförordningen avses med personuppgiftsansvarig en fysisk eller juridisk person, offentlig myndighet, institution eller annat organ som ensamt eller tillsammans med andra bestämmer ändamålen och medlen för behandlingen av personuppgifter; om ändamålen och medlen för behandlingen bestäms av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt kan den personuppgiftsansvarige eller de särskilda kriterierna för hur denne ska utses föreskrivas i unionsrätten eller i medlemsstaternas nationella rätt.

I artikel 26 i dataskyddsförordningen definieras gemensamt personuppgiftsansvar och de skyldigheter och ansvar som följer av det. Frågan om personuppgiftsansvaret för informationsresursen för forskningsdata har bedömts närmare i justitieministeriets utlåtande. I den ursprungliga regeringspropositionen föreslogs gemensamt personuppgiftsansvar för informationsresursen för forskningsdata. Justitieministeriet bedömde dock att det i informationsresursen för forskningsdata verkar vara fråga om register som de facto är separata, från vilka uppgifter överförs eller utlämnas till informationsresursen. Dessutom verkar det som att alla personuppgiftsansvariga inte deltar i fastställandet av ändamålen och metoderna för behandling av personuppgifter vad gäller informationsresursen för forskningsdata. Därför kommer endast undervisnings- och kulturministeriet enligt den föreslagna lagstiftningen att vara personuppgiftsansvarig för informationsresursen för forskningsdata.

2.4 Grundlagssynpunkter

Behandlingen av personuppgifter i informationsresursen för forskningsdata har kopplingar till grundlagen. Skyddet för personuppgifter är en rättighet som tryggas som en grundläggande fri- och rättighet och mänsklig rättighet och enligt 10 § 1 mom. i grundlagen (731/1999) utfärdas bestämmelser om skydd för personuppgifter genom lag. När en myndighet behandlar personuppgifter ska det alltid finnas ett särskilt bemyndigande för behandlingen.⁹ Grundlagsutskottet har sett syftet med behandlingen som relevant i konstitutionellt hänseende, eftersom behandlingen möjliggör utövning av offentlig makt gällande individer (se GrUU 1/2018 rd, s. 6). Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. Även om inrättandet av informationsresursen för forskningsdata och publiceringen av uppgifterna inte nödvändigtvis direkt utgör utövning av offentlig makt, är det dock fråga om myndighetsverksamhet som ska iaktta lagstiftningen. För lagstiftning gäller det allmänna kravet på att en lag ska vara exakt och noggrant avgränsad. För detta talar också det, att myndigheters utlämnande av uppgifter av konstitutionella skäl förutsätter mer exakt reglering. I rättspraxis har det ansetts att redan införande av uppgifter i en myndighets register innebär ett ingripande i skyddet för privatlivet, vilket har betydelse i samband med reglering som är känslig med avseende på de grundläggande rättigheterna. Grundlagsutskottet har när det gäller myndigheters utlämnande av personuppgifter i stor utsträckning hållit fast vid sina tidigare riktlinjer gällande exakthet och noggrann avgränsning.¹⁰

Enligt grundlagsutskottets praxis vad gäller skyddet för personuppgifter begränsas lagstiftarens handlingsutrymme utöver av 10 § 1 mom. i grundlagen även av att skyddet för personuppgifter delvis ingår i samma moment som skyddet för privatlivet. Lagstiftaren ska således tillgodose rätten till skydd för personuppgifter på ett sätt som är godtagbart med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna över lag. Bestämmelsen hänvisar till behovet att genom lagstiftning trygga individens rättsskydd och skydd för privatlivet. Utskottet har därför ansett att särskilt tillåtande av behandling av känsliga uppgifter berör själva kärnan i skyddet för personuppgifter (GrUU 37/2013 rd, s. 2/II), vilket innebär att till exempel inrättandet av register med sådana uppgifter måste bedömas mot villkoren för inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna, särskilt lagstiftningens acceptabilitet och proportionalitet (se GrUU 29/2016 rd och till exempel GrUU 21/2012 rd, GrUU 47/2010 rd och GrUU 14/2009 rd).

Om man ser till skyddet för personuppgifter har grundlagsutskottet ansett det viktigt att reglera åtminstone syftet med registreringen av uppgifterna, uppgifternas innehåll, det tillåtna användningsändamålet inklusive rätten att överlåta registrerade uppgifter, den tid uppgifterna finns kvar i registret och den registrerades rättsskydd. Dessutom ska regleringen av dessa faktorer på lagnivå vara heltäckande och detaljerad (se GrUU 14/1998 rd, s. 2 och till exempel GrUU 1/2018 rd, s. 2).

Grundlagsutskottet har när EU:s dataskyddsreform trädde i kraft justerat sin ståndpunkt gällande kraven på regleringen av skyddet för privatlivet. Numera krävs inte längre i allmänhet en sådan omfattande och detaljerad reglering som beskrivs ovan i samband med nationell reglering inom tillämpningsområdet för den allmänna dataskyddförordningen. Utskottet har ansett att den allmänna dataskyddförordningens detaljerade bestämmelser, som tolkas och tillämpas i enlighet med de rättigheter som garanteras i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, över lag utgör en tillräcklig rättslig grund även med avseende på skyddet för privatlivet och

⁹GrUU 62/2018 rd, s. 5, GrUU 7/2019 rd, s. 5).

¹⁰ Justitieministeriets promemoria 13.3.2020, utarbetad av lagstiftningsrådet Virpi Koivu och specialsakkunnig Jassi Saurio, i anslutning till regeringens proposition 2/2020 rd.

RP 177/2021 rd

personuppgifter enligt 10 § i grundlagen (se GrUU 14/2018 rd, s. 4). Enligt utskottet bör skyddet för personuppgifter således i första hand tillgodoses med stöd av den allmänna dataskyddsförordningen och nationell allmän lagstiftning. Lagstiftaren bör alltså vara restriktiv när det gäller att införa nationell speciallagstiftning. Sådan lagstiftning bör vara avgränsad till nödvändiga bestämmelser inom ramen för det nationella handlingsutrymme som dataskyddsförordningen medger (se GrUU 14/2018 rd, s. 5). Grundlagsutskottets mål är att trygga lagstiftningens tydlighet jämfört med den tunga regleringen under tiden före den allmänna dataskyddsförordningen.

Behandlingen av personuppgifter inom informationsresursen för personuppgifter grundar sig på den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddlagen, som kompletterar den. Nationellt handlingsutrymme kan användas när behandlingen av personuppgifter grundar sig på artikel 6.1 c eller e i den allmänna dataskyddsförordningen. I regeringens proposition 2/2020 rd konstateras att "Preciserande lagstiftning kan i dessa fall innehålla särskilda bestämmelser för att anpassa tillämpningen av bestämmelserna i dataskyddsförordningen, bland annat bestämmelser om förutsättningarna för behandlingens lagenlighet, typen av uppgifter som behandlas, registrerade, förvaringstider, ändamålsbegränsning och behandlingsåtgärder". Inom informationsresursen för forskningsdata används det nationella handlingsutrymmet för förtydligande av den rättsliga grunden och behandlingsgrunden för personuppgifter vid undervisnings- och kulturministeriet genom att för undervisnings- och kulturministeriet föreskrivs om en uttrycklig behörighet att administrera informationsresursen för forskningsdata. Administreringen av informationsresursen för forskningsdata gäller också behandlingen av personuppgifter inom informationsresursen. I informationsresursen behandlas inga känsliga uppgifter utan endast metadata för forskning, som räknas upp i detalj i den föreslagna lagens 3 § 2 mom. De personuppgifter som ingår i dessa uppgifter är namnuppgifter, kontaktuppgifter och ORCID-id för dem som bedrivit forskningen.

I den föreslagna 4 § ska också föreskrivas att forskningsaktörerna berättigas att föra in i 3 § 2 mom. avsedda uppgifter i ett register som administreras av undervisnings- och kulturministeriet, det vill säga i informationsresursen för forskningsdata. Bestämmelsen skapar en rättslig grund för forskningsaktörerna att lämna ut uppgifter till informationsresursen för forskningsdata och gör arrangemanget lättförståeligt såväl för forskningsaktörerna som för de registrerade.

Vetenskapens frihet tryggas i 16 § 3 mom. i grundlagen. Till vetenskapens frihet som tryggas i grundlagen hör dess utövares rätt att välja sina forskningsobjekt och forskningsmetoder. Inriktningen av vetenskapen ska genomföras i första hand genom vetenskaplig kritik som det vetenskapliga samfundet själv utövar. Friheten för vetenskapen, konsten och den högre undervisningen skyddas också av den på lag baserade självbestämmanderätten för universitet och högskolor. Vetenskapens frihet är inte en absolut rättighet, utan den kan med vissa förutsättningar begränsas. Till exempel skyddet för försökspersoners privatliv kan förutsätta en begränsning av vetenskapens frihet.

Syftet med informationsresursen för forskningsdata är att förmedla information om forskning som bedrivs i Finland och den stöder vetenskapens frihet, eftersom vetenskapens frihet också omfattar rätten att använda vetenskapens och forskningens resultat. Friheten förverkligas genom informationsresursen för forskningsdata bättre än tidigare, när den tillhandahåller vetenskapens och forskningens resultat för allmänheten.

Ur informationsresursen för forskningsdata överläts uppgifter via ett tekniskt gränssnitt till forskningsaktörerna samt i den öppna informationstjänsten för allmänheten där uppgifterna kan läsas. Grundlagsutskottet har i allmänhet bedömt regleringen av myndigheters mottagande och

utlämnande av uppgifter trots tystnadsplikt med tanke på skyddet för privatliv och personuppgifter i 10 § 1 mom. i grundlagen och då noterat bland annat vad och vem rätten att få information gäller och hur rätten är kopplad till nödvändighetskriteriet. Myndigheternas rätt att få och att lämna ut information kan gälla ”behövliga uppgifter” för ett visst syfte, om lagen ger en uttömmande förteckning över vad uppgifterna ska innehålla. Om innehållet däremot inte anges i form av en förteckning, ska det i lagstiftningen ingå ett krav på att "informationen är nödvändig" för ett visst syfte (se till exempel GrUU 10/2014 rd, s. 6/II och de utlåtanden som nämns där samt GrUU 17/2016 rd, GrUU 48/2018 och GrUU 12/2019 rd). Ur informationsresursen för forskningsdata lämnas uppgifter ut via ett tekniskt gränssnitt till myndigheter och andra än myndigheter enligt 22 och 24 § i informationshanteringslagen. På utlämnande av uppgifter till andra än myndigheter tillämpas 24 § i informationshanteringslagen, enligt vilken en myndighet via ett tekniskt gränssnitt kan överföra information till en aktör som inte är en annan myndighet, om mottagaren uttryckligen enligt lag har rätt att få informationen och behandla den. I 5 § 2 mom. i den föreslagna lagen föreskrivs om forskningsaktörers rätt att få uppgifter. De uppgifter som lämnas ut har specificerats noggrant i 3 § 2 mom. i den föreslagna lagen. Uppgifternas användningsändamål har också noggrant avgränsats till utförande av grundläggande uppgifter i anslutning till forskningsaktörernas forskning.

Inom informationsresursen för forskningsdata finns också en öppen informationstjänst, med vilken avses en sådan webbplats eller mobilapplikation samt till dem anslutande funktioner, där vem som helst fritt och utan avgift kan granska de öppna data som finns i informationsresursen för forskningsdata. Personuppgifter kan sökas via den öppna informationstjänsten endast som enskilda sökningar i överensstämmelse med grundlagsutskottets praxis. Grundlagsutskottet har ansett att det är möjligt att offentliggöra personuppgifter i form av en offentlig informationstjänst så som det nu föreslås, om argumenten för det är godtagbara med tanke på garantierna för rättsskydd och de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 65/2014 rd, s. 4/II—5/I, GrUU 32/2008 rd s. 2/I—3/II). Med avseende på skyddet för privatlivet och för personuppgifter är det enligt utskottet av relevans att det i webbaserade personregister av den föreslagna typen inte går att söka uppgifter på stora grupper utan till exempel bara genom enskild sökning (till exempel GrUU 17/2016 rd, s. 6—7).

3 Mål

Syftet med informationsresursen för forskningsdata är att man i samband med insamlingen, behandlingen och spridningen av forskningsdata genuint blir av med överlappande arbete, gör praxis när det gäller informationshanteringen och rapportering inom området smidigare samt möjliggör omfattande utnyttjande av ny teknik vid behandlingen av den information som området producerar. I och med lagen är det möjligt att utnyttja forskningens beskrivnings- och innehållsdata smidigt och oberoende av organisation i olika tjänster. I och med dataflöden med gemensam användning behöver uppgifter endast föras in i systemen en gång och inmatningen av uppgifter kan automatiseras. Allt detta betjänar forskare, forskningsaktörer, andra intressentgrupper och förbättrar vetenskapens och forskningens synlighet i sin helhet.

Målet med regeringens proposition är att möjliggöra ibruktagande av informationsresursen för forskningsdata fullt ut och dess verksamhet samt att förtydliga grunderna för behandling av uppgifterna i informationsresursen för forskningsaktörer och registrerade.

I regeringens proposition fastställs uppgiften att administrera informationsresursen för forskningsdata för undervisnings- och kulturministeriet. Målet är att förtydliga undervisnings- och kulturministeriets befogenheter och grunden för behandling av personuppgifter i informationsresursen för forskningsdata. Målet är också att förtydliga personuppgiftsansvaret i fråga om informationsresursen för forskningsdata. I regeringens proposition påförs undervisnings- och

kulturministeriet uppgiften som personuppgiftsansvarig för informationsresursen för forskningsdata.

Målet för regeringens proposition är också att förtydliga förmedlingen av forskningsmetadata. I detta syfte föreslås det att det ska föreskrivas om rätten att lämna ut forskningsaktörers uppgifter till informationsresursen för forskningsdata. Dessutom föreskrivs det om rätten för forskningsaktörer att få uppgifter ur informationsresursen för forskningsdata för att utföra sina egna grunduppgifter i anslutning till forskning. Syftet med regleringen är att möjliggöra utlämnande av uppgifter via ett tekniskt gränssnitt.

I regeringens proposition möjliggörs verksamheten för informationsresursens öppna datatjänst genom att föreskriva om ett undantag från offentlighetslagens 16 § 3 mom. och genom att begränsa sökningarna i informationstjänsten till enskilda sökningar.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I första paragrafföreskrivas om syftet med informationsresursen för forskningsdata samt om undervisnings- och kulturministeriets uppgift att administrera informationsresursen för forskningsdata.

Andra paragrafen ska innehålla definitioner på forskningsaktörer och profiltjänsten för forskare.

I tredje paragrafen föreskrivs om de uppgifter som ska bevaras i informationsresursen för forskningsdata.

I fjärde paragrafen ges forskningsaktörer rätt att lämna i denna lag avsedda uppgifter till informationsresursen för forskningsdata. För aktörerna fastställs också en särskild aktsamhetsplikt vad gäller exaktheten för de uppgifter som lämnas till informationsresursen.

I femte paragrafen föreskrivs om behandlingen av uppgifter i informationsresursen för forskningsdata. Behandlingen av uppgifter i informationsresursen för forskningsdata ska innefatta undervisnings- och kulturministeriets bearbetning och samkörning av uppgifter för att förbättra deras kvalitet och användbarhet. Behandlingen av uppgifter ska också omfatta utlämnande av uppgifter till forskningsaktörer genom att föreskriva om forskningsaktörers rätt till uppgifter med hjälp av ett tekniskt gränssnitt. I paragrafen föreskrivs också om forskarens samtycke till utlämnande av sina egna uppgifter, aktivitetsuppgifter och merituppgifter i profiltjänsten på det sätt som avses i paragrafen.

I sjätte paragrafen föreskrivs om informationsresursens öppna informationstjänst och de uppgifter som visas i den. I paragrafen föreskrivs också om ett undantag från 16 § 3 mom. i offentlighetslagen vad gäller offentliggörande av personuppgifter i den öppna informationstjänster annat än som massökningar.

I sjunde paragrafen föreskrivs om undervisnings- och kulturministeriets personuppgiftsansvar för informationsresursen för forskningsdata.

Åttonde paragrafen innehåller lagens ikraftträdandebestämmelse.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

De viktigaste konsekvenserna gäller minskat administrativt arbete för forskare och forskningsförvaltningen, bättre informationsproduktion för styrning av forskningssystemet och ett ökat genomslag för den forskning som bedrivs.

Det minskade administrativa arbetet innebär till exempel minde arbete i fråga om finansieringsansökningar och rapportering om finansiering, när man genom informationsresursen kan utnyttja information i andra register.

De uppgifter som används vid styrningen av forskningssystemet förbättras till exempel vad gäller finansieringen, när i informationsresursen för forskningsdata insamlas information från alla forskningsfinansiärer. Gemensamt överenskomna uppgifter förbättrar informationens kvalitet.

Genomslaget förbättras, när information som tidigare varit splittrad mellan flera separata system samlas, varvid de är enklare att behandla och det blir lättare att hitta uppgifter gällande forskningen. Synliggörandet av forskningen ökar begripligheten och godtagbarheten för forskningsresultat. Informationsresursen för forskningsdata ger dem som producerar forskningsdata synlighet och ökar förtroendet för forskningsresultat.

Konsekvenser för forskarna och forskningsförvaltningen

Forskningsarbetet innehåller många olika administrativa processer. I olika forskningsorganisationer har de administrativa processerna organiserats på olika sätt och arbetet har fördelats på olika sätt mellan forskningsförvaltningen och forskarna. I många administrativa processer används olika metadata gällande forskningen, såsom uppgifter om publikationer, forskningsmaterial eller forskningsinfrastrukturer. För närvarande bevaras uppgifterna i fråga huvudsakligen i organisationernas egna informationssystem och överföringen av dem mellan system är svårt. Informationsresursen för forskningsdata möjliggör informationsförmedling mellan olika system och organisationer, vilket minskar den tid som åtgår till olika administrativa processer samt ökar kvaliteten på de uppgifter som används i processerna, eftersom uppgifterna inte behöver föras in i olika system separat.

Informationsresursen för forskningsdata fungerar som en nationell informationsresurs, vilket innebär att man på ett kostnadseffektivt sätt kan bygga upp tjänster som gagnar olika aktörer utifrån den. Tjänsterna kan till exempel gälla förädling av uppgifter från utomstående system. Det är inte ännu möjligt att överföra de förädlade uppgifterna tillbaka till forskningsorganisationernas källsystem, men i och med ibruktagandet av informationsresursen för forskningsdata är det möjligt att inleda planeringen av lämpliga tekniska lösningar. Dessutom kan man utarbeta nationella tjänster för forskarna, till exempel för uppgörande av meritförteckningar eller bättre synlighet för forskningsstipendier.

Forskningsorganisationerna använder för närvarande privata och huvudsakligen internationella aktörers produkter för sina forskningsinformationssystem. Privata aktörer bygger i regel sina egna produkturval som slutna system, där möjligheterna att överföra information är begränsade. Genom informationsresursen för forskningsdata är det lättare att överföra uppgifter nationellt och ur internationella system, vilket öppnar möjligheter också för andra aktörer. Beskrivningsuppgifter för forskning som är öppet tillgängligt på ett ställe sänker tröskeln för att utveckla på

uppgifterna baserade tjänster och tillämpningar som är riktade till forskare och andra målgrupper. Kapitalkraven är inte stora, varför det är möjligt att utveckla tjänster för såväl små som stora företag.

Regleringens innovationskonsekvenser

Enligt det av arbets- och näringsministeriet producerade pilotprojektet för bedömning av innovationsverkningar förutsätter beaktandet av företagsverkningarna vid författningsberedningen att de grundläggande principerna för innovationspositiv reglering beaktas vid konsekvensbedömningen.¹¹ Verktyg för bedömningen är snabbtestet för forsknings- och innovationsverkningar,¹² Europeiska kommissionens verktyg för analys av forsknings- och innovationsverkningar¹³ samt verktygen för den egentliga lagens genomförandeskede.¹⁴ I snabbtestet för innovationsverkningar fick regeringens proposition om informationsresursen för forskningsdata 13/20 poäng. Innovationsverkningar enligt den referensram som används vid bedömningen var framför allt kopplade till att regeringens proposition kan inverka på företagets incitament för att investera i utvecklandet av nya produkter och tjänster, eftersom informationsresursen i framtiden kan öka uppgifternas användbarhet och därigenom incitamenten för att utveckla nya kunskapsbaserade tjänster och pröva möjligheterna att utveckla tjänster som utnyttjar informationsresursen. Den föreslagna informationsresursen inverkar också på incitamenten för och möjligheterna till samarbete mellan olika aktörer (till exempel spridning och utnyttjande av kunskap, gränssnitt), eftersom ett centralt mål för informationsresursen är att öka samarbetet och spridningen av forskningsdata). På motsvarande sätt påverkar propositionen företagets möjligheter att rekrytera eller annars utnyttja för FUI-verksamheten centralt kunnande och/eller resultaten av andras FUI-verksamhet, eftersom målet med informationsresursen är att öka spridningen av FUI-verksamhetens resultat och kunskap gällande FUI-kunnande.

Enligt rapporten främjas regeringspropositionens innovationspositivitet och teknikneutralitet av beaktandet av att de uppgifter som insamlas är jämförbara och av öppna gränssnitt. Kostnaderna för anslutning till informationsresursen för forskningsdata och iakttagandet av regleringen i samband med den kan minska de resurser som står till förfogande för FUI-arbete, men de eventuella ökade administrativa skyldigheterna (för forskarna) bedöms vara små, eftersom avsikten är att uppgifterna i informationsresursen ska samlas in från befintliga källor. Frågan om extra arbete blir relevant, om man i ett senare skede vill utvidga databasens datainnehåll.

Regeringspropositionens konsekvenser för företagen ökar också genom att det i samband med genomförandet av regleringen fästs vikt vid rådgivning och utbildning om regleringen och informationsresursens verksamhet för de företag som önskar det. Rådgivningen och utbildningen kan öka företagets intresse för resursen. Som genomförandemetod är utbildning och rådgivning de lättaste och förmånligaste sätten att gå vidare. Vid utvecklandet av tjänster som baserar sig på informationsresursen kunde man till exempel tillämpa utmaningar för att lösa vissa problem

¹¹ Salminen m.fl. (2020). *Innovationsvänlig reglering: Nuvarande tillstånd och god praxis*. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2020:27.

¹² Idem.

¹³ European Commission. Better Regulation Toolbox, Tool #21 Research and Innovation Tool.

¹⁴ Armstrong, H. et al (2020) Regulator Approaches to Facilitate, Support and Enable Innovation.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/861078/regulator-approaches-facilitatesupport-enable-innovation.pdf.

eller uppnå vissa mål. Med tanke på den internationella utvecklingen av regleringen är det också viktigt att uppgifter sprids och system samordnas internationellt.

Konsekvensbedömningar enligt informationshanteringslagen

I 5 § i informationshanteringslagen föreskrivs om informationshanteringsmodellen och konsekvensbedömning. Vid planeringen av väsentliga administrativa reformer som har konsekvenser för innehållet i informationshanteringsmodellen och i samband med att informationssystem tas i bruk ska informationshanteringsenheten bedöma de förändringar som hänför sig till åtgärderna och deras konsekvenser i förhållande till ansvaren för informationshanteringen, informations-säkerhetskraven och informationssäkerhetsåtgärderna enligt 4 kap., kraven på skapande och sättet för utlämnande av informationsmaterial enligt 5 kap., kraven på ärendehantering och informationshantering i samband med tjänsteproduktion enligt 6 kap. och, enligt vad som föreskrivs någon annanstans i lag om handlingsoffentlighet, sekretessbeläggning, skyddande av information samt informationsrättigheter. Informationshanteringsenheten ska i sin bedömning av förändringar som avser informationshantering beakta interoperabiliteten mellan informationsresurser samt möjligheterna att utnyttja informationsresurser för skapande och utnyttjande av informationsmaterial.

I undervisnings- och kulturministeriets informationshanteringsmodell beskrivs ansvaret i fråga om informationshanteringen vid den informationshanteringsenhet som ministeriet inrättat, informationshanteringsens processer, informationsresurser och informationssystem, planen för informationshanteringen samt informationshanteringsens dataskydd och datasäkerhet. Informationshanteringsmodellen gäller särskilt undervisnings- och kulturministeriets samt UKM underställda kommissioners informationshantering samt verksamhetsprocesser. Informationsresursen för forskningsdata är en tjänst som administreras av undervisnings- och kulturministeriet, som främst forskningsaktörer som huvudsakligen inte hör till UKM:s informationshanteringsenhet drar nytta av. Vid planeringen av informationsresursen för forskningsdata har man beaktat informationsresursernas interoperabilitet via det gemensamma terminologi- och informationsmodellarbete som genomförts tillsammans med forskningsaktörerna. Det huvudsakliga målet med informationsresursen för forskningsdata är att förbättra användbarheten för befintligt informationsmaterial. Lagberedningen för informationsresursen för forskningsdata har i stor utsträckning gjorts samtidigt med den övriga planeringen av informationsresursen. Således har den konsekvensbedömning som avses i informationshanteringslagen skett samtidigt med lagberedningen. På så sätt har det säkerställts att man i samband med beredningen av lagstiftningen har identifierat de konsekvenser som bestämmelserna om informationshantering har på UKM:s verksamhet.

Enligt 9 § i informationshanteringslagen ska de statliga ämbetsverken och inrättningarna tillstålla finansministeriet en på basis av 5 § 3 mom. och 8 § 1 mom. gjord bedömning för utlåtande om utnyttjandet av informationslager och informationssystem samt om interoperabiliteten och informationssäkerheten, då en förändring bedöms få betydande ekonomiska eller funktionella konsekvenser för informationshanteringen eller verksamheten eller då det är fråga om väsentliga förändringar i strukturella gränssnitt för gemensamma informationslager inom den offentliga förvaltningen. Närmare bestämmelser om förändringar i informationshanteringen som förutsätter utlåtande, om innehållet i begäran om utlåtande och om förfarandet i ett ärende som gäller utlåtande finns i statsrådets förordning om utlåtandeförfarandet i ärenden som gäller förändringar i informationshanteringen (1301/2019). I förordningens 2 § föreskrivs om gränserna i euro för de ändringar för vilka finansministeriets utlåtande ska begäras. Informationsresursen för forskningsdata har tekniskt genomförts ovanpå befintliga system. På årsnivå är kostnaderna för utveckling av informationsresursen för forskningsdata omkring 400 000 euro och driftskostnaderna cirka 400 000 euro. Utvecklingskostnaderna överskrider således inte de eurogränser

som föreskrivs i förordningen. Av denna anledning har det inte gjorts någon begäran om utlå-tande enligt 9 § i informationshaveringslagen vad gäller informationsresursen för forsknings-data.

Ekonomiska konsekvenser

Utvecklingen av informationsresursen för forskningsdata sker ovanpå befintliga strukturer och system. Nya element i informationsresursen för forskningsdata är den öppna informationstjänsten, profiltjänsten för forskare och samlandet av finansieringsbeslut. I övrigt utvecklar inform-ationsresursen för forskningsdata befintliga system. Utvecklingen av informationsresursen för forskningsdata sker genom omfördelning av befintliga utvecklingspengar. Informationsresursen för forskningsdata ökar i viss mån kostnaderna på nationell nivå, men på längre sikt kommer den att medföra besparingar för forskningsaktörerna. Undervisnings- och kulturministeriets driftskostnader för informationsresursen för forskningsdata och till den nära anslutna systemen är för närvarande cirka 400 000 euro på årsnivå. När informationsresursen utvecklas och utvidgas kommer dess driftkostnader att öka till uppskattningsvis 800 000 euro under de kommande fem åren.

Forskningsaktörerna står för sina egna kostnader för anslutning till informationsresursen för forskningsdata. Anslutningskostnaderna vad gäller forskningsaktörerna och informationsresur-sen för forskningsdata orsakas av integrationen mellan systemen. Största delen av integrationen har redan genomförts som en del av det kontinuerliga utvecklingsarbetet inom systemen. Varje forskningsaktör bedömer ur sin egen synvinkel kostnaderna för integrering med informations-resursen för forskningsdata i relation till den nytta som integreringen medför. Forskningsaktö-erna har bedömt att nyttan av anslutningen är större än kostnaderna för den. Informationsresur-sen för forskningsdata underlättar överföringen av uppgifter mellan informationssystem och er-sätter manuellt arbete, vilket medför besparingar för forskningsaktörerna.

Synligheten för och möjligheterna att hitta finansiering som privata forskningsfinansiärer (stif-telser, fonder osv.) beviljat förbättras i och med informationsresursen. De jämförbara uppgifter som informationsresursen för forskningsdata producerar ger forskningsfinansiärerna en bättre bild av finansieringens genomslag. Dessutom ger informationsresursen bättre möjligheter till samarbete mellan finansiärer än för närvarande.

På nationell nivå effektiviseras forskningsförvaltningens resursanvändning i och med inform-ationsresursen, när data överförs automatiskt mellan aktörerna. Samlad information om forsk-ningsinfrastrukturer förbättrar möjligheterna till gemensam användning och öppnar dörrarna för mer omfattande samarbetsprojekt. Detta ökar nyttan av de investeringar i forskningsinfrastruk-turer som görs med offentliga medel.

Grundläggande rättigheter och allmänhetens möjligheter att delta samt öppen vetenskap

Vetenskapens frihet tryggas i 16 § 3 mom. i grundlagen. Det grundläggande syftet med inform-ationsresursen för forskningsdata är att förmedla information om forskning som bedrivs i Fin-land och den stöder vetenskapens frihet, eftersom vetenskapens frihet också omfattar rätten att använda vetenskapens och forskningens resultat. Friheten förverkligas genom informationsre-sursen för forskningsdata bättre än tidigare, när den tillhandahåller vetenskapens och forskning-ens resultat för allmänheten.

Genom propositionen ingrips inte i forskarnas möjligheter att själva inrikta forskningen så som de önskar. Propositionen förbättrar möjligheterna att få finansiering och när forskningsdata är lättillgänglig är det lättare för forskare att inrikta sina forskningsobjekt. Propositionen möjliggör

ett mer mångsidigt synliggörande av forskarnas meriter. Eftersom informationsresursen för forskningsdata är en nationell tjänst som syftar till att på ett omfattande sätt utnyttja forskningens metadata och ge en inblick i finländsk forskning, främjar propositionen på ett täckande och jämlikt sätt synligheten för finländska forskare.

Forskningsdata är via informationsresursens webbplats lätta att utnyttja och lätta att få tillgång till. Öppet tillgängliga publikationer och material kan hittas. Resursen förbättrar möjligheterna att utnyttja underbyggd kunskap och finna sakkunniga till exempel i föreningslivet. Genom högskolornas flöde av vetenskaps- och forskningsnyheter är resultaten av forskningen tillgängliga.

Informationsresursen för forskningsdata främjar medborgarforskning. Å ena sidan gör den forskningen som process känd och å andra sidan medför den att medborgarforskningens projekt blir lättare att hitta.

Informationsresursen för forskningsdata främjar öppenheten för vetenskaplig, underbyggd kunskap. Öppenhet är en av vetenskapens grundläggande principer. Den föreslagna lagen stöder redan pågående åtgärder för att främja öppenheten inom vetenskapen. Öppen vetenskap stöds med mycket olika metoder och inom olika sektorer.¹⁵ Vetenskapssamfundet har en central ställning när det gäller att främja öppenheten. Internationellt strävar till exempel Unesco efter att genom rekommendationer främja öppen vetenskap.¹⁶

Informationsresursen för forskningsdata stöder också tillförlitligheten för uppgifter, eftersom uppgifter i informationsresursen för forskningsdata kan samköras och bearbetas för att förbättra kvaliteten och användbarheten. Bearbetning av data innebär att deras kvalitet förbättras. Bearbetningen av data sker genom att man söker uppgifter ur andra källor än forskningsaktörernas ursprungliga källsystem. Dessa bearbetade data förmedlas också till det ursprungliga källsystemet. Till exempel komplettering av publikationsuppgifter som en forskningsorganisation lämnat med uppgifter i internationella referensdatabaser är bearbetning av data.

Öppnandet av informationsresursen för forskningsdata för forskningsaktörer genom ett tekniskt gränssnitt samt som en elektronisk förbindelse för åtkomst till uppgifter för allmänheten stöder också den politik för öppen information som finansministeriet samordnar. På allmänt plan har öppnandet av informationsresurser 2013—2015 påskyndats av åtgärderna inom det program för öppen information som finansministeriet tillsatt.¹⁷ Den inblick i forskningen som informationsresursen för forskningsdata erbjuder möjliggör ett bättre utnyttjande av forskning som stöd för beslutsfattandet.

Könskonsekvenser

Informationsresursen för forskningsdata främjar öppen vetenskap, som i sin tur anses förbättra jämlikheten. Den ökar jämlikheten mellan forskare i olika skeden av karriären genom att möjliggöra tillträde till viktiga publikations- och dataresurser till exempel mellan stipendieperioder, när forskaren inte är affilierad med en organisation. Öppna data möjliggör att forskaren får tillgång till sina egna data även när organisationen byts. Öppenheten ökar även den globala jämlikheten, när forskare i utvecklingsländer får tillgång till material som i en situation med "sluten vetenskap" är ohållbart dyrt. Öppenheten kan också anses stödja jämställdheten mellan könen och jämlikheten mellan andra grupper när meriteringen, rekryteringar och så vidare blir mer

¹⁵ <https://avointiede.fi/fi/asiasana/mita-avoin-tiede>.

¹⁶ <https://avointiede.fi/fi/ajankohtaista/unescos-suositusluonnos-avoimesta-tieteesta>.

¹⁷ <https://vm.fi/sv/oppendata>.

transparenta. Mindre tyngdvikt på bibliografiska indikatorer är till fördel för kvinnor, som i större utsträckning än män får avbrott i publikationsverksamheten av familjeskäl.

Informationsresursen för forskningsdata utvidgar gruppen av sakkunniga. Den öppnar en möjlighet för media att inom ett visst område hitta nya sakkunniga, vars arbete inte tidigare fått synlighet.

Å andra sidan kan öppenheten också utsätta för missbruk eller hatretorik. Till exempel forskningsobjekten är lätta att hitta, varvid man också får kännedom om dem som forskar i politiskt mer känsliga teman. Beskrivningen av den egna forskningen och forskningsobjekten ingår dock i de uppgifter vilkas synlighet forskaren själv fritt kan råda över i informationsresursen för forskningsdata.

Konsekvenser för sysselsättningen och näringslivet

När forskaren via informationsresursen för forskningsdata själv kan föra över sina egna uppgifter från den gamla organisationen till den nya organisationens informationssystem underlättas forskarnas rörlighet mellan forskningsorganisationer. Forskarnas synlighet ökar genom informationsresursens öppna portal, vilket inverkar positivt på forskarnas sysselsättning och synlighet inom området. Företagsaktörer hittar lättare potentiella samarbetsparter bland forskarna genom att utnyttja den öppna informationstjänsten. Genom informationsresursen för forskningsdata kan forskarna ge sitt samtycke till kontakter från media. Detta ökar potentiellt antalet forskare som uppträder i media.

Forskningsinfrastrukturernas tjänsteutbud är tillgängligt och kan sökas på ett och samma ställe av olika aktörer inom området. Högskolornas infrastrukturer betjänar företagen i regionen. Tillgången till infrastrukturer förbättras genom informationsresursen för forskningsdata, som förbättrar företagens möjligheter att utveckla sin konkurrensförmåga genom de infrastruktur tjänster som står till buds. Till exempel kan företag utnyttja högskolornas laboratorietjänster.

Datamissbruk

Trakasserier, ärekränkningar eller riktade trakasserier är i teorin möjliga, eftersom uppgifter om forskarna är samlade på ett ställe. Datainnehållet i informationsresursen för forskningsdata har i regel också publicerats i andra tjänster, men informationsresursen för forskningsdata samlar uppgifterna. Informationsresursen för forskningsdata erbjuder inga direkta möjligheter till kontakt eller kontaktuppgifter på sociala medier utan att forskaren har gett tillstånd att publicera uppgifter om sig själv. Forskaren kan förvalta synligheten för sina uppgifter i informationsresursen för forskningsdata och kan betydligt minska den beskrivna risken, om han eller hon så önskar. Dessutom överlåter den personuppgiftsansvariga för källregistret inte spärrmarkerade eller motsvarande uppgifter till informationsresursen för forskningsdata. I eventuella problemfall ska den personuppgiftsansvarige, det vill säga undervisnings- och kulturministeriet samarbeta med den som förvaltar källregistren.

Förslagets förhållande till direktivet om öppna data och den kommande lagen om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel

Artikel 10 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn innehåller bestämmelser om forskningsdata. Direktivet är till sin karaktär minimiharmoniserande, det vill säga att i det endast uppställs minimikrav för reglering som förutsätts på gemenskapsnivå. I artikel 10.1 i direktivet

uppställs endast mål och den förutsätter inga särskilda genomförandeåtgärder: "Medlemsstaterna ska stödja tillgången till forskningsdata genom att anta nationella strategier och relevanta åtgärder som syftar till att göra offentligt finansierade forskningsdata tillgängliga (strategier för öppen tillgång) enligt principen öppenhet som standard och i enlighet med Fair-principen." Denna målsättning uppfylls redan nu genom olika strategiska åtgärder, såsom till exempel den nationella färdplanen för forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet (FUI-färdplanen).¹⁸

Genomförande förutsätter däremot artikel 10.2 i direktivet, enligt vilken "forskningsdata ska kunna vidareutnyttjas för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål i enlighet med kapitlen III och IV, i den mån de är offentligt finansierade och forskare, organisationer som bedriver forskning eller organisationer som finansierar forskning redan har gjort dem tillgängliga för allmänheten via ett institutionellt eller ämnesbaserat register." Upphovsrätten har lämnats utanför direktivets tillämpningsområde. I direktivet om öppna data har den engelskspråkiga termen "research data" översatts med "forskningsdata". I det nationella genomförandet har termen forskningsdata ersatts med termen forskningsmaterial, som motsvarar den definition som avses i direktivet. Med forskningsmaterial avses i enlighet med artikel 2.9 i direktivet andra handlingar i digitalt format än vetenskapliga publikationer, som samlas in eller framställs inom ramen för vetenskaplig forskningsverksamhet och som används som bevis i forskningsprocessen eller som i forskarvärlden är allmänt accepterade som nödvändiga för att validera forskningsrön och forskningsresultat.

Artikel 10.2 i direktivet innehåller bindande reglering vars nationella genomförande sker inom ramen för regeringens proposition RP 74/2021 rd till riksdagen med förslag till lagstiftning om genomförande av direktivet om öppna data. Föredragande ministerium för genomförandelagstiftningen är finansministeriet. I lagstiftningen ingår undervisnings- och kulturministeriet speciallag om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel. I lagen i fråga föreskrivs det om skyldigheter som gäller format, användarvillkor och tillgänglighet. Skyldigheterna tillämpas när forskningsmaterial som producerats med offentliga medel vidareutnyttjas för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål. Lagen ska gälla forskningsmaterial enligt artikel 2.9 i direktivet. Lagen lämpar sig för vidareutnyttjande av forskningsmaterial när två förutsättningar uppfylls. Forskningsmaterialet ska vara offentligt finansierat och forskare, organisationer som bedriver forskning eller organisationer som finansierar forskning har gjort det allmänt tillgängligt.

Informationsresursen för forskningsdata är avsedd för förmedling och visande av forskningsmetadata. Med forskningsmetadata avses uppgifter som beskriver forskningsresultat. Till exempel i fråga om forskningsmaterial utgörs metadata av materialets namn, dess utarbetare samt uppgift om var forskningsmaterialet kan hittas. Det egentliga forskningsmaterialet är inte metadata. Av denna anledning är tillämpningsområdena för dessa två lagar inte överlappande. Den nu föreslagna lagen om informationsresursen för forskningsdata stöder åtgärderna enligt artikel 10.1 i direktivet om öppna data, som syftar till att göra offentligt finansierade forskningsdata tillgängliga. Detta syfte stöds särskilt av den öppna informationstjänsten inom informationsresursen för forskningsdata, där beskrivningsuppgifterna för offentligt finansierat forskningsmaterial är tillgängliga. Med hjälp av beskrivningsuppgifterna kan forskningsmaterialet sökas. Genom lagen om informationsresursen för forskningsdata underlättas användbarheten för och möjligheten att hitta forskningsmaterial som gjorts tillgängligt enligt lagen om forskningsmaterial.

¹⁸ <https://minedu.fi/sv/fui-fardplan>.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Delinformationsresurser och gemensamt register

Innan den lag som nu föreslås har informationsresursen för forskningsdata grundat sig på undervisnings- och kulturministeriets behörighet att samla in information för statistikföring och styrning inom det nationella forskningssystemet. Undervisnings- och kulturministeriet har ingått flera avtal om personuppgiftsansvar med forskningsaktörerna. Eftersom man med informationsresursen för forskningsdata eftersträvar en nationell täckande tjänst i vilken i praktiken alla relevanta forskningsaktörer deltar, skulle det vara mycket besvärligt att avtala om förutsättningarna för personuppgiftsansvar med alla forskningsaktörer genom att ingå avtal fall för fall. Dessutom har forskningsaktörerna haft från varandra avvikande tolkningar gällande överföring av sådana beskrivningsuppgifter för forskning som innehåller personuppgifter till informationsresursen för forskningsdata i synnerhet vad gäller den rättsliga grunden för behandling av personuppgifter i enlighet med dataskyddsförordningen. Vid forskningsaktörers överföringar till informationsresursen för forskningsdata har det tidigare gjorts en bedömning i varje enskilt fall. Ett sådant splittrat tillvägagångssätt möjliggör inte tillhandahållande av en sådan nationellt enhetlig tjänst där uppgifter behandlas på samma grunder och på samma sätt. På motsvarande sätt har man också varit tvungen att varje gång fatta ett särskilt beslut om utlämnande av uppgifter till tredje parter för varje personuppgiftsansvarig, vilket man strävar efter att bli kvitt genom ny reglering om tekniska gränssnitt. Dessutom kan en tjänst som den öppna informationstjänsten i informationsresursen för forskningsdata, där vem som helst fritt och utan avgift kan granska öppna data i informationsresursen, inte genomföras utan att det föreskrivs om ett undantag från 16 § 3 mom. i offentlighetslagen.

Det är också en mycket svår, tungrodd och otydlig verksamhetsmodell att avtala om personuppgiftsansvar i varje enskilt fall, såväl för de personuppgiftsansvariga som för den registrerade. När det gäller personuppgiftsansvaret för informationsresursen för forskningsdata hade modellen för den första remissrundan varit gemensamt personuppgiftsansvar för alla forskningsaktörer. På basis av de remissvar som inkommit beslutade man sig för att ändra modellen för personuppgiftsansvaret för informationsresursen för forskningsdata. I remissutlåtandena bedömdes att det i informationsresursen för forskningsdata verkar vara fråga om register som de facto är separata, från vilka uppgifter överförs eller utlämnas till informationsresursen för forskningsdata. Dessutom verkar det som att alla personuppgiftsansvariga inte deltar i fastställandet av ändamålen och metoderna för behandling av personuppgifter vad gäller informationsresursen för forskningsdata.

Gemensamt personuppgiftsansvar har tidigare bedömts till exempel i samband med regeringspropositionerna 224/2018 rd och 18/2019 rd om behandling av personuppgifter i migrationsärenden.¹⁹ I dessa regeringspropositioner avvek behoven att behandla personuppgifter hos de myndigheter som utsetts till gemensamt personuppgiftsansvariga mycket från varandra. Behoven att behandla uppgifter för de forskningsaktörer som deltar i informationsresursen för forskningsdata är sinsemellan relativt likadana. Dock utgör endast det att uppgifterna överförs från forskningsaktörerna till ministeriet för att användas för informationsresursen för forskningsdata inte en grund för att anse forskningsaktörerna vara gemensamt personuppgiftsansvariga för informationsresursen för forskningsdata. Forskningsaktörerna är personuppgiftsansvariga och bär den personuppgiftsansvarigas ansvar för behandling av personuppgifter för sina egna syften.

¹⁹ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om behandling av personuppgifter i migrationsförvaltningen och till vissa lagar som har samband med den, första (224/2018 rd) och andra versionen (18/2019 rd).

När det gäller informationsresursen för forskningsdata är det fråga om register som de facto är separata, från vilka uppgifter överförs eller utlämnas till informationsresursen. Övriga forskningsaktörer deltar inte i fastställandet av ändamålen och metoderna för behandling av personuppgifter vad gäller informationsresursen för forskningsdata på det sätt som förutsätts i artikel 26 i dataskyddsförordningen. Dessutom hade gemensamt personuppgiftsansvar på grund av det stora antalet forskningsaktörer som deltar i informationsresursen för forskningsdata varit ett tydligt alternativ ur de registrerades synvinkel. Således konstateras i den föreslagna lagen att undervisnings- och kulturministeriet är personuppgiftsansvarig för informationsresursen för forskningsdata.

5.2 Internationell jämförelse

Internationellt sett är det vanligast med en situation motsvarande den i Finland, där hanteringen av forskningsdata är splittrad. Högskolorna har sina egna system för utnyttjande av forskningsdata och nationellt har man byggt upp olika gemensamma resurser som samkör, delar upp eller visar denna forskningsdata. Exempel på länder med sådana system är bland annat Danmark, Nederländerna och Storbritannien. Det mest betydande avvikande exemplet är Norge, där man redan för en längre tid sedan beslutat om ett nationellt informationssystem för forskningsdata som alla högskolor utnyttjar.

Öppen tillgång, fri distribution, utnyttjande och hänvisning vad gäller publikationers och forskningsmaterials beskrivningsuppgifter är internationellt etablerad praxis. Internationellt finns flera öppna gränssnitt, där uppgifter motsvarande dem i informationsresursen för forskningsdata är öppet tillgängliga även om de innehåller personuppgifter. Till exempel publikationsuppgifter kan fås i CrossRef-tjänstens öppna gränssnitt och uppgifter om publikationer, forskningsmaterial och finansiering kan fås i den öppna databasen OpenAIRE som finansieras och utnyttjas av Europeiska kommissionen.

I takt med att praxis gällande öppen vetenskap etablerats inom det internationella vetenskapsamfundet har dessa principer också spridits till behandlingen av övriga forskningsresultats beskrivningsuppgifter. De viktigaste handlingarna gällande öppen vetenskap är till exempel Doradeklarationen år 2012 och senare dokument och förklaringar som delvis baserar sig på den, såsom Plan S och artikeln om praxis för öppen vetenskap vid universiteten från nätverket för europeiska forskningsuniversitet (LERU).

I Finland har det inhemska vetenskapsamfundet publicerat en deklARATION för öppen vetenskap och forskning 2020—2025.²⁰

EU

Europeiska unionen förutsätter öppen tillgång till publikationer som producerats inom ramprogrammet för Horizon2020-finansiering i kommissionens regi. Inom programmet inleddes ett särskilt pilotprojekt, där man delvis också förpliktade till öppen publikation av forskningsdata.²¹ Senare, i och med uppdateringen av arbetsprogrammet för 2016—2017 utvidgades pilotprojektet till alla temaområden inom Horizon2020, varvid forskningsmaterialet är öppet tillgängligt som standard. EU:s riktlinje begränsar inte öppenheten till enbart forskningsresultatets beskriv-

²⁰ <https://avointiede.fi/sv/policyn/deklarationen-oppen-vetenskap-och-forskning-2020-2025>

²¹ https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-pilot-guide_en.pdf.

ningsuppgifter, utan den öppna tillgången innefattar även själva resultaten. Likaså har Europeiska forskningsrådet (EFR) från inledningen kraftigt stått bakom Open Access-principerna. I sina anvisningar rekommenderar rådet att forskningsmaterialet alltid ska offentliggöras när det är möjligt.

EU:s OpenAIRE-databas samlar uppgifter om publikationer och forskningsmaterial från fritt tillgängliga publikations- och materialarkiv samt forskningsfinansiärers register och publicerar dem i sin webbportal (www.openaire.eu) och tillhandahåller dem där genom ett öppet gränssnitt för vem som helst.

Dessutom har kommissionen utfärdat rekommendation (EU) 2018/790 om tillgång till och bevarande av vetenskaplig information.²² Hela rekommendationen är informativ, men särskilt dess kapitel 5 är viktigt med tanke på informationsresursen för forskningsdata.

Nederländerna

I Nederländerna samlas publikationsdata från alla universitet och vissa andra organisationer i den gemensamma NARCIS-resursen. Dessutom samlas i resursen uppgifter om forskningsmaterial, forskare och forskningsorganisationer. Det är alltid tillåtet att återanvända dess data-innehåll genom uppladdning eller genom att på annat sätt kopiera det till sig själv. Personers och organisationers uppgifter kan dock inte laddas upp och återanvändning av dessa uppgifter är begränsad. Insamling av uppgifter ur systemet är endast möjligt om man är registrerad. Resursen fungerar genom inbördes samarbete mellan högskolorna och det har inte föreskrivits någon separat lagstiftning för den.

Belgien (Flandern)

The Flemish Academic Bibliographic Database for the Social Sciences and Humanities (VABB-SHW) är en databas som samlar publikationerna från publikationer inom samhällsvetenskaper och humanistiska vetenskaper som produceras av Flanderns universitet. Uppgifterna ägs ursprungligen av universiteten, men alla universitet i Flandern har kommit överens om att tillåta användning av sina forskningsdata genom en öppen licens (CC-BY 4.0).

Island

Forskningsorganisationernas informationsresurs för öppet tillgängliga publikationer Opin vísindi tillhandahåller data öppet och samlat för alla. Målet är att samla all isländsk forskningsdata på ett ställe. Offentligheten för informationsresursens uppgifter baserar sig på en författning där det föreskrivs om öppen tillgång till forskningsdata, om det vid finansieringen av dem använts finansieringskällor som fastställts i samma författning.²³

Norge

Norge har ett nationellt publikationsregister, Cristin, som samlar publikationsdata och projekt för öppen tillgång och dit högskolorna rapporterar sina resultat. Cristin administreras av två ministerier (Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet). När det gäller de personuppgifter som laddas upp i Cristin har det föreskrivits om saken i lagen om universitet och

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0790>.

²³ <https://www.government.is/media/menntamalaraduneyti-media/media/law-and-regulations/Act-on-public-support-for-research-No.-3-2003.pdf>.

högskolor, § 7—7. (Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven)). Dessutom har Norges regering fastställt mål och riktlinjer för öppen tillgång till vetenskapliga artiklar i Norge, på basis av vilken alla offentligt finansierade publikationer ska vara öppet tillgängliga.²⁴

Sverige

SweCRIS är en nationell databas som samlar de projekt som finansieras av offentliga och privata forskningsfinansiärer. Databasen administreras av Vetenskapsrådet på uppdrag av Sveriges regering. I dess ledningsgrupp ingår också högskolor och forskningsfinansiärer. Uppgifterna i databasen är öppet tillgängliga för alla antingen på webbplatsen eller via ett gränssnitt.²⁵

SwePub är en publikationsdatabas som administreras av Sveriges nationalbibliotek och som samlar och erbjuder öppen tillgång till publikationsdata i omkring fyrtio svenska universitets och forskningsinstituts databaser.

I Sverige styrs den öppna vetenskapen och dess mål via Vetenskapsrådet, och rådet har arbetat för dessa mål sedan början av 2010-talet. När det gäller forskningsmaterial är rådets rekommendation att allt forskningsmaterial som uppkommit genom forskning som finansierats med offentliga medel ska vara offentligt senast 2026. Rådet nämner särskilt beskrivningar av forskningsmaterial, som alltid ska vara offentliga och tillgängliga på internet, även om tillgången till själva forskningsmaterialet är begränsat. Således är uppgiften om att forskningsmaterialet existerar alltid tillgängligt för alla.²⁶

Danmark

I Danmark finns en forskningsdatabas, Forskningsdatabasen, vars uppgifter ägs av Danmarks utbildnings- och forskningsministerium. Alla uppgifter i databasen är fritt tillgängliga via ett tekniskt gränssnitt (API). I Danmark anses det att öppen tillgång till forskningsdata gagnar samhällets intressen. Databasen stöder också uppfyllandet av principerna om fri tillgänglighet.²⁷ Ministeriet främjar också fri tillgång till publikationer: <https://ufm.dk/en/research-and-innovation/cooperation-between-research-and-innovation/open-access>

Förenade kungariket

De forskningsdata som producerats med offentlig finansiering har samlats i en portal (UKRI, UK Research and Innovation), som samlar uppgifter om den finansiering som beviljats av de nationella forskningsråden (research councils) och resultaten av forskningen (<https://gtr.ukri.org/>). Webbplatsen är öppen och uppgifterna är fritt tillgängliga enligt Förenade

²⁴ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-mal-og-retningslinjer-for-apen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler/id2567591/> ja <https://www.openaccess.no/>.

²⁵ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2009975-med-instruktion-for_sfs-2009-975.

²⁶ <https://www.vr.se/analys-och-uppdrag/oppen-vetenskap/oppen-tillgang-till-forskningsdata.html>.

²⁷ <https://www.forskningsdatabasen.dk/personoplysninger.pdf>; https://www.forskningsdatabasen.dk/personal_data.pdf.

kungarikets licens för öppen förvaltning (Open Government Licence for public sector information, OGL).²⁸ Webbplatsen erbjuder också öppna gränssnitt enligt ovannämnda licens till all information i databasen. Gränssnitten har riktats särskilt till tillämpningsutvecklare för utvecklande av nya tillämpningar som gynnar användarna.

6 Remissvar

6.1 Första remissbehandlingen

En remissbehandling av regeringspropositionen ordnades under tiden 8.10.2020—17.11.2020. Följande 32 organisationer lämnade utlåtanden: Finlands universitetsrektorers råd UNIFI rf, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf, åtta universitet, fem yrkeshögskolor, nätverket för forskningsservice Finn-ARMA, nätverken för universitets- och yrkeshögskolebibliotek, Nationalbiblioteket, Business Finland, Stiftelser och fonder rf, sammanslutningen av forskningsinstitut Tulanet, Lantmäteriverket, Finlands vetenskapliga bibliotekssamfund, Vetenskapliga samfundens delegation samt fyra ministerier.

I de utlåtanden som lämnades ansågs informationsresursen för forskningsinformation vara ett projekt värt understöd och det ansågs medföra många fördelar för synligheten, hittbarheten och behandlingen av forskningsdata. I lagförslaget ansågs det finnas många punkter som kräver precisering. Till exempel ledde formuleringen av flera bestämmelser till att det var oklart vad som eftersträvas med bestämmelsen. Det ansågs att informationsresursens förhållande till de viktigaste allmänna lagarna (särskilt dataskyddsförordningen och den nationella dataskyddslagen, informationshanteringslagen och offentlighetslagen) bör preciseras och att behovet av det föreslagna gemensamma personuppgiftsansvaret för informationsresursen bör motiveras närmare samt att ansvaret för enskilda personuppgiftsansvariga bör definieras tydligare. Det ansågs också nödvändigt att den terminologi som används i propositionen preciseras bland annat i förhållande till informationshanteringslagen.

Det yttersta behovet av reglering av informationsresursen för forskningsinformation anknyter enligt utlåtandena till myndighetens uppgifter och befogenheter samt till utlämnande av uppgifter. I utlåtandena ansågs det att lagstiftningen eftersträvar en bättre strukturering av de nationella informationstillgångarna, större informationssamlingar inom en identifierbar bransch, förbättrad användbarhet för informationen samt möjlighet att utnyttja ny teknik och nationella tjänster som främjar semantisk interoperabilitet vid behandling, utnyttjande och distribution av information.

Den profiltjänst för forskare som föreslås i lagen ansågs vara ytterst viktig och central ur en enskild forskares synvinkel. Med hjälp av profiltjänsten har forskarna möjlighet att bygga upp bilden av sig själv som expert, vilket också stöder forskarens meritering och karriärutveckling. Profiltjänsten förväntas också kunna ha en indirekt inverkan på utvecklingen av praxis för bedömningen av forskare och forskning. I utvecklingen av profiltjänsten bör man dock noga beakta frågor som gäller integritetsskyddet för forskare.

Justitieministeriet noterade i sitt utlåtande paragrafutkastens deskriptiva karaktär och ansåg att man vid den fortsatta beredningen bör närmare identifiera behovet av reglering och de frågor som det är nödvändigt att föreskriva om särskilt genom lag. Sådana frågor är till exempel hur

²⁸ <http://www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/>.

personuppgiftsansvaret ska ordnas, behovet av att föreskriva om nya befogenheter eller uppgifter för myndigheterna, behovet av att föreskriva om utlämnande av uppgifter samt regleringens förhållande till lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen.

Finansministeriet fäste i sitt utlåtande uppmärksamhet vid vikten av en noggrannare definition av lagens tillämpningsområde, så att det säkerställs att informationsresursen på ett täckande sätt förmedlar forskningsinformation mellan alla aktörer inom forskningsfältet. Enligt finansministeriet förblir det oklart om informationsresursen kommer att omfatta den finländska forskningsinformationen i sin helhet, om inte alla forskningsaktörer har skyldighet att lämna information. I utlåtandet ansågs det också nödvändigt att bedöma förhållandet mellan den föreslagna regleringen och direktivet om öppna data (EU) 2019/1024 och dess nationella genomförandelagar. Finansministeriet fäste också uppmärksamhet vid behovet att stärka propositionens avsnitt om konsekvensbedömning.

De övriga ministerier som lämnade utlåtande ansåg det vara bra att det stiftas en speciallag om en informationsresurs för forskningsdata. Förslaget stöder behandlingen av informationsflödena i anknytning till beskrivande metadata och innehållsdata om forskningen, vilket gynnar forskare, forskningsorganisationer och andra intressentgrupper samt ökar forskningens transparens och synlighet.

De universitet som gav utlåtanden välkomnade och stödde propositionsutkastets grundtanke, det vill säga att förbättra synligheten, spårbarheten och tillgängligheten för forskningsdata. I utlåtandena ansågs det viktigt att forskningsorganisationerna i så stor utsträckning som möjligt själva kan bestämma vilka andra uppgifter än de som undervisnings- och kulturministeriet redan nu samlar in, exempelvis publikationsuppgifter, som ska lämnas till informationsresursen. I yttrandena uttrycktes dessutom oro över att all information i informationsresursen inte kan användas vid styrningen av forskningssystemet, eftersom högskolorna lagrar informationen på olika sätt. Därför är informationsresursens data inte inom vissa typer av information (t.ex. aktivitetsdata för forskare) inte heltäckande. I universitetens utlåtanden uttrycktes det också oro över kravet på användning av ORCID-koden i den föreslagna profiltjänsten för forskare, även om universitetet i och för sig stöder användningen av ORCID. Universitetet påpekade också att överföringen av uppgifter i informationsresursen till de av universitetet allmänt använda forskningsdatasystemen (Converis, Pure) kan vara tekniskt problematisk.

Yrkeshögskolorna ansåg att lagförslaget om inrättande av en informationsresurs för forskningsdata är nyttigt och behövligt. Informationsresursen främjar synligheten av den information som produceras inom forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamheten. Arene anser att det gemensamma personuppgiftsansvar som föreslås i lagförslaget är ett bra arrangemang, eftersom det sannolikt är det mest arbetsekonomiska sättet att ordna upprätthållandet av informationsresursen. Yrkeshögskolorna påpekade att det i lagförslaget saknades ett omnämnande av yrkeshögskolelagen som en central lag där det föreskrivs om forskningsaktörernas behörighet.

I utlåtandet från sammanslutningen av forskningsinstitut Tulanet noteras det att den terminologi som används i lagutkastet gör att det är oklart vilken typ av information som ska samlas in och förmedlas genom informationsresursen. Därför ansågs det nödvändigt att det i lagförslaget tydligt skrivs in att det gäller i synnerhet beskrivande metadata om forskare och forskning som bedrivs i Finland. I lagutkastet nämns bland annat överföring av uppgifter om forskningsplaner till undervisnings- och kulturministeriet för statistikföring och styrning av forskningssystemet. I sitt utlåtande påpekar Tulanet att denna typ av informationsdelning kan ha förbjudits i avtal med forskningsfinansiären.

Business Finland anser att lagens syften är goda och bedömer att man med hjälp av lagen kan uppnå en bättre tillgång till forskningsdata. Enligt Business Finland bör man vid tillämpningen av lagen dock skilja mellan forskningsprojekt där företag och forskningsorganisationer samarbetar och forskningsprojekt som involverar företagshemligheter. Företagsparternas projektplaner kan inte lämnas ut till registret och det är inte heller ändamålsenligt att lämna ut andra uppgifter om dem. I gemensamma projekt är det också förknippat med utmaningar att överlåta projektplaner som hänför sig till offentlig forskning. Stiftelser och fonder rf stödde propositionen och ansåg det vara viktigt att stiftelserna har deltagit i utvecklandet av projektet ända från början.

Av de övriga remissinstanserna framförde Nationalbiblioteket att informationsresursen i egenkap av offentlig informationsresurs balanserar den nuvarande situationen, där en betydande del av forskningsinformation har sparats i informationsresurser och datasystem som upprätthålls av kommersiella aktörer. Som en specialfråga fäste Nationalbiblioteket uppmärksamhet vid att det i lagförslaget inte tas någon klar ställning till villkoren för fortsatt användning av öppna data. Nätverken för universitets- och yrkeshögskolebiblioteken ansåg i sina utlåtanden att det med tanke på ett mångsidigt genomslag för och utvärdering av vetenskapen är bra att informationsresursen i forskarprofilerna kan inkludera inte bara forskarens publikationsverksamhet även utan i vid utsträckning också forskarens övriga vetenskapliga och samhällsliga verksamhet. För att uppnå detta bör forskarnas meriter kunna lagras på ett mångsidigt men också enhetligt sätt i forskningsorganisationens forskningsdatasystem, varifrån uppgifterna via gränssnitt överförs till den gemensamma informationsresursen. Nätverken ansåg att det i lagförslaget krävs ytterligare klargörande av vem som ansvarar för den information som uppstår efter att uppgifter hämtats från olika system och för vidarebearbetad information samt av hur detta ansvar ska realiseras. Huvudbudskapet från högskolornas nätverk för forskningsservice Finn-ARM var att forskarnas aktivitetsdata, det vill säga uppgifter som inte gäller publikationer och projekt (t.ex. forskningsområde, priser, medlemskap), är av varierande kvalitet och har brister. Uppgifterna har inte validerats av forskarens hemorganisation och är inte sinsemellan jämförbara eller exakta. De bör därför inte offentliggöras.

6.2 Andra remissbehandlingen

En andra remissbehandling av propositionen ordnades under tiden 29.6.2021—6.8.2021. Följande 22 organisationer lämnade utlåtanden: Finlands universitetsrektorers råd UNIFI rf, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf, fyra universitet, en yrkeshögskola, nätverket för forskningsservice Finn-ARMA, nätverket för yrkeshögskolebibliotek, Business Finland, Finlands Akademi, sju statliga forskningsinstitut, Vetenskapliga samfundens delegation samt tre ministerier.

I de lämnade utlåtandena ansågs propositionen om informationsresursen för forskningsdata ha förtydligats jämfört med den version som var aktuell under den första remissbehandlingen. Angående personuppgiftsansvaret ansågs det förnuftigt att frångå det gemensamma personuppgiftsansvaret och i stället utse undervisnings- och kulturministeriet till personuppgiftsansvarig.

I fråga om den fortsatta beredningen av propositionen gjorde utlåtandegivarna följande särskilda iakttagelser: i justitieministeriets utlåtande noterades behovet att i motiveringen precisera utnyttjandet av det nationella handlingsutrymmet, att bestämmelserna om behandling av personuppgifter är förenliga med det allmänna intresset och proportionerliga samt att samtycke används som behandlingsgrund; i utlåtandet från Finlands Akademi fästes i detalj uppmärksamhet vid flera problem som skulle uppstå om forskningsplanerna inkluderades i propositionen (dataskyddsaspekten, den senaste tidens rättspraxis, upphovsrätten samt förutsättningarna i offent-

lighetslagen); i flera andra utlåtanden framfördes motsvarande oro som i utlåtandet från Finlands Akademi över att forskningsplanerna inkluderas i propositionen (Livsmedelsverket, Tammerfors universitet, Professorförbundet, Naturresursinstitutet, Uleåborgs universitet, Konstuniversitetet, Lantmäteriverket); Professorförbundet lyfte också fram flera aspekter som gällde tillgodoseendet och skyddet av forskarnas rättigheter i anknytning till informationsresursen; finansministeriet fäste uppmärksamhet vid preciseringen av bedömningen av förändringar i enlighet med informationshanteringslagen samt vid användningen av samtycke som grund för utlämnande av personuppgifter; i flera utlåtanden noterades också den omsorgsplikt som ålagts dem som lämnar uppgifter till informationsresursen för forskningsdata; Arene och Jyväskylä yrkeshögskola lyfte fram oron över kostnadseffekterna av deltagandet i informationsresursen; Tammerfors universitet tog upp frågan om kvalitetssäkring av de uppgifter som ska lämnas till informationsresursen samt behovet av att i propositionen precisera strukturen för informationsresursens styrgrupp.

Vid den fortsatta beredningen av propositionen har remissvaren från den andra remissbehandlingen beaktats så noggrant som möjligt.

7 Specialmotivering

1 §. Informationsresursen för forskningsdata. I paragrafen föreskrivs att för insamling och förmedling av data om forskning som bedrivs i Finland finns en nationell informationsresurs för forskningsdata som förvaltas av undervisnings- och kulturministeriet. I paragrafen definieras att användningsändamålet för informationsresursen är förmedling av uppgifter mellan forskningsaktörer. Dessutom ger informationsresursen en översikt över den forskning som bedrivs i Finland.

För närvarande samlar forskningsaktörerna in forskningsdata i sina egna interna system för forskningsdata eller i andra system som styr verksamheten. Uppgifterna används för styrning och uppföljning av den egna verksamheten, vetenskaplig kommunikation och myndighetsrapportering. Undervisnings- och kulturministeriet samlar för sin egen styruppgift in vissa forskningsdata särskilt från högskolorna. Informationsresursen för forskningsdata ska samla uppgifter som för närvarande är utspridda på många ställen.

Då uppgifterna finns samlade på ett ställe är det möjligt att effektivt förmedla information mellan olika aktörer för syften som hänför sig till den egna forskningsverksamheten, såsom att förmedla uppgifter om finansieringsbeslut från dem som beviljar finansiering till forskningsorganisationerna. Utan förmedling av uppgifter via informationsresursen måste varje organisation från fall till fall se till att behövliga uppgifter fås ur olika forskningsaktörers system. Att uppgifterna samlas på ett ställe ökar också informationens interoperabilitet och gör det möjligt att bygga centraliserade nationella tjänster, exempelvis en CV-tjänst för forskare.

De uppgifter som samlas i informationsresursen gör det möjligt att skapa mer omfattande och kvalitativt bättre statistiska uppgifter för styrningen av det nationella forskningssystemet.

Informationsresursen möjliggör också en heltäckande översikt över forskningen i Finland via en öppen informationstjänst. För närvarande har det inte funnits någon samlande översikt över forskningen i Finland. Det har bara funnits översikter över enskilda organisationers vetenskapliga kommunikation. Med forskning som bedrivs i Finland avses här forskning där en finländsk forskningsaktör är delaktig. I översikten beaktas också internationella gemensamma forskningsprojekt där en finländsk forskningsaktör deltar.

I den första paragrafen föreskrivs det också om undervisnings- och kulturministeriets uttryckliga uppgift att förvalta en nationell informationsresurs för forskningsdata. I paragrafen är det fråga om en sådan lagstadgad skyldighet som avses i artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen.

Behovet av bestämmelser beror på att undervisnings- och kulturministeriets grund för behandling av personuppgifter i fråga om informationsresursen inte kan härledas från någon annan forskningsaktörs grund för behandling av personuppgifter. En del av de uppgifter som forskningsaktörerna fört in i sina egna forskningsdatasystem kan basera sig på samtycke eller förpliktelser som ställs upp av arbetsavtalsförhållandet, men en sådan grund sträcker sig inte till att uppgifter lämnas ut från forskningsaktören till undervisnings- och kulturministeriet för upprätthållande av den nationella informationsresursen. Förvaltningsutskottet konstaterade uttryckligen i sitt betänkande om proposition RP 18/2019 rd ”att personuppgiftsansvarighet eller det ursprungliga ändamålet med behandlingen av personuppgifter inte ger myndigheten rätt att få uppgifter, utan att det ska föreskrivas särskilt om detta”.²⁹ Det måste finnas någon annan grund för undervisnings- och kulturministeriets behandling av personuppgifter i informationsresursen, trots att de uppgifter som överförs till informationsresursen är öppna och redan publicerade någon annanstans.

Bestämmelser om upprätthållandet av en informationsresurs för forskningsdata finns inte uttryckligen i någon författning som reglerar undervisnings- och kulturministeriets verksamhet och uppgifter: lagen om statsrådet (175/2003), reglementet för statsrådet (262/2003), statsrådets förordning om undervisnings- och kulturministeriet (310/2010) och undervisnings- och kulturministeriets förordning om undervisnings- och kulturministeriets arbetsordning (359/2014). Den närmaste, implicita behörighetsbestämmelsen finns i 13 § 3 mom. i undervisnings- och kulturministeriets förordning om undervisnings- och kulturministeriets arbetsordning (359/2014), enligt vilken högskole- och forskningspolitiska avdelningen även har i uppgift ”att i fråga om den utbildning och vetenskaplig forskning som hör till verksamhetsområdet se till de allmänna förutsättningarna, den strategiska utvecklingen, planeringen av utbildning samt prognostiseringen av utbildningsbehovet med beaktande av arbetslivets behov”.

Även om inrättandet och upprätthållandet av en informationsresurs för forskningsdata i sig kan härledas från behoven av strategisk utveckling, kan det inte härledas någon grund för upprätthållandet av en öppen informationsresurs som är tillgänglig för alla och för tillgängliggörandet av den för allmänheten. En sådan verksamhet ingriper tämligen mycket i skyddet av den registrerades personuppgifter, varför kravet på laglig grund accentueras. Undervisnings- och kulturministeriet får publikationsuppgifter också som ett led i högskolornas finansieringsmodell och kan använda dessa uppgifter internt för sina egna styr- och planeringsbehov. Inte heller denna grund för tillgång till information skapar dock behörighet att inrätta och förvalta en informationsresurs.

I justitieministeriets och finansministeriets utlåtanden fästes uppmärksamhet vid frågan om utlämnande av forskningsaktörernas uppgifter till informationsresursen. Det ska finnas en rättslig grund för utlämnande av uppgifter när forskningsaktörerna lämnar uppgifter till undervisnings- och kulturministeriet. Grunderna för utlämnande av uppgifter finns i bestämmelserna om ministeriets behörighet och i de uppgifter som föreskrivits för ministeriet i de bestämmelserna. En privat aktör får lämna ut personuppgifter till undervisnings- och kulturministeriet, om ministeriet i egenskap av mottagare av uppgifterna har rätt att behandla dem. De nuvarande behandlingsgrunderna lämpar sig dock inte för annat än ministeriets egna planerings-, statistikförings-

²⁹ FvUB 10/2020 rd, s. 6. Utskottet föreslog därför att bestämmelserna om de personuppgiftsansvarigas inbördes rätt att få information preciserar (11 och 12 §).

och styrningsändamål. De lämpar sig inte för en tjänst som informationsresursen för forskningsdata, där information samlas in och förmedlas mellan forskningsaktörer och offentliggörs öppet på internet.

Dessutom är skyddet för personuppgifter en grundläggande och mänsklig rättighet och enligt 10 § 1 mom. i grundlagen (731/1999) ska bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag. När en myndighet behandlar personuppgifter ska det finnas en särskild befogenhetsbestämmelse om behandlingen.³⁰ Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. Inrättandet av en informationsresurs och publiceringen av uppgifter är inte nödvändigtvis direkt utövning av offentlig makt. Det är likväl fråga om en myndighets verksamhet, som omfattas av kravet på laglighet. För lagstiftning gäller å sin sida det allmänna kravet på att en lag ska vara exakt och noga avgränsad.

Den allmänna dataskyddsförordningen eller dataskyddslagen ger inte heller undervisnings- och kulturministeriet behörighet att inrätta och upprätthålla en tjänst av det slag som informationsresursen utgör, utan de är till hjälp vid bedömningen av huruvida behandlingen är lagenlig och om myndigheten i övrigt är behörig att bedriva den ifrågavarande behandlingen av personuppgifter. Ur den registrerades synvinkel är det också oklart om upprätthållandet av en informationsresurs grundar sig på komplexa behörighetsbestämmelser på lägre nivå än lag, vilka lämnar stort prövningsutrymme vid det praktiska genomförandet av dem. Därför bör det föreskrivas att undervisnings- och kulturministeriet ska inrätta och administrera en nationell informationsresurs för forskningsdata.

För informationsresursen finns också en styrgrupp som tillsätts för fyra år i sänder. Styrgruppen har till uppgift att styra och följa utvecklingen, användningen och funktionen av informationsresursen och den tjänst tiedejatutkimus.fi som skapas utifrån resursen samt att utföra andra uppgifter i anknytning till samordningen av forskningsförvaltningen. I styrgruppen ingår informationsresursens viktigaste intressentgrupper.

2 §. Definitioner. Paragrafen innehåller definitioner av forskningsaktörer och profiltjänst för forskare.

I 1 punkten definieras forskningsaktörer, med vilka avses undervisnings- och kulturministeriet, organisationer som bedriver forskning samt organisationer som finansierar och stöder forskning. Med forskningsaktörer avses sådana organisationer i vars datasystem det finns uppgifter som ska behandlas i informationsresursen.

Definitionen av forskningsaktörer är avsiktligt öppen. Den omfattar ett mycket stort antal aktörer, såsom högskolor, universitetssjukhus, forskningsinstitut som lyder under ministerierna samt andra forskningsinstitut, Finlands Akademi, Business Finland, andra offentliga forskningsfinansiärer samt privata stiftelser som finansierar forskning. Största delen av forskningsaktörerna är forskningsorganisationer, det vill säga aktörer som bedriver forskning. Till forskningsaktörerna hör dessutom organisationer som finansierar forskning. Största delen av forskningsaktörerna är offentliga aktörer vars uppgifter har definierats i lagstiftningen. Bestämmelser om privata stiftelsers verksamhet finns i stiftelsens stadgar och i stiftelseurkunden. Definitionen av forskningsaktör omfattar också aktörer i företagsform, om en sådan aktör bedriver forskning som är förenlig med innehållet i informationsresursen.

³⁰ GrUU 62/2018 rd, s. 5 och GrUU 7/2019 rd, s. 4.

Definitionen av forskningsaktör anger inte hemland för forskningsaktören annat än i fråga om undervisnings- och kulturministeriet. Största delen av informationsresursens verksamhet riktar sig till finländska forskningsaktörer. I informationsresursen kan dessutom införas uppgifter från utländska forskningsaktörer, såsom till exempel tjänsten Cordis, som upprätthålls av Europeiska unionen och innehåller uppgifter om beslut om EU:s forskningsfinansiering. Uppgifter ur informationsresursen kan också lämnas ut till utländska forskningsaktörer, till exempel tjänsten OpenAire, som finansieras av Europeiska unionen och som samlar in forskningsdata från aktörer inom EU-området. Beslut om utlämnande av uppgifter fattas av den personuppgiftsansvarige utifrån en bedömning från fall till fall.

I 2 punkten definieras en profiltjänst för forskare, med vilken avses en tjänst som byggs i anslutning till informationsresursen. Genom att logga in i tjänsten kan vilken forskare som helst skapa sig en profil, välja vilka uppgifter som ska ingå i den samt administrera synligheten för uppgifterna i den öppna informationstjänsten och administrera utlämnande av uppgifterna till tredje part. Forskaren kan i tjänsten kombinera sina uppgifter från flera olika källsystem. Med hjälp av profiltjänsten för forskare kan forskaren hantera hur de egna uppgifterna ska visas i informationsresursens öppna informationstjänst och får därigenom, om han eller hon så önskar, synlighet för sin egen forskning. Dessutom kan forskaren med hjälp av tjänsten överföra sina uppgifter till de aktörer som utnyttjar dem, vilket underlättar forskarens arbete, eftersom samma uppgifter inte behöver matas in på nytt i olika system.

3 §. Innehållet i informationsresursen för forskningsdata. Paragrafen innehåller två moment.

I paragrafens första moment föreskrivs det att informationsresursen innehåller uppgifter om forskning som bedrivs av finländska forskningsaktörer och om forskning som bedrivs av andra organisationer som bedriver forskning samt om forskning som bedrivs av forskare som är knutna, dvs. affilierade, med dessa. Informationsresursen för forskningsdata motsvarar definitionen av informationslager i 2 § i informationshanteringslagen, även om informationsresursen används också för annat än skötsel av myndighetsuppgifter. Informationsresursens innehåll består av datamaterial som uppkommer som ett resultat av skötseln av forskningsaktörernas uppgifter och som forskningsaktörerna överlåter till den informationsresurs som upprätthålls av undervisnings- och kulturministeriet. Informationsresursen är en logisk helhet som består av det datamaterial som lämnas till den och behandlas i den. Begreppet logisk helhet innebär att alla uppgifter som används i samma sammanhang, oavsett hur och var de lagras, anses ingå i samma register. Informationsresursen främjar en fungerande informationshantering inom branschen och interoperabilitet mellan informationssystemen. Med interoperabilitet avses interoperabilitet mellan informationslager enligt 2 § i informationshanteringslagen, vilket innebär utnyttjande och utbyte av information mellan olika informationssystem så att informationens relevans och användbarhet bevaras. Interoperabiliteten består förutom av ett tekniskt genomförandesätt genom vilket uppgifter kan överföras mellan informationssystemen också av en semantisk interoperabilitet så att betydelseinnehållet i de uppgifter som överförs kan tolkas på samma sätt i olika informationssystem. Interoperabiliteten förutsätter att ordlistor och datastrukturer definieras, att koderna upprätthålls och att metoderna för dataöverföring och de tekniska genomförandesätten i anslutning till detta samordnas.

Datainnehållet i informationsresursen härstammar till största delen från forskningsaktörernas informationssystem. Uppgifterna i informationsresursen gäller forskning som bedrivs av forskare som är affilierade med forskningsaktörer i Finland. Definitionen av forskningsverksamhet i samband med informationsresursen är bred. Den omfattar både vetenskaplig forskning enligt universitetslagen och tillämpad forskning enligt yrkeshögskolelagen samt utvecklings- och innovationsverksamhet. Definitionen inbegriper också exempelvis forskning som bedrivs vid stat-

liga forskningsinstitut och universitetssjukhus. Även konstnärlig verksamhet i forskningsorganisationer inryms i definitionen. Uppgifterna om forskarnas aktivitet och meriter kan också omfatta aktiviteter och meriter som hänför sig till forskarnas undervisningsverksamhet. Affiliering avser forskarens anknytning till den organisation där forskningen bedrivs. Affilieringsförhållandet baserar sig oftast på ett arbetsavtal, men det kan också vara fråga om ett så kallat forskaravtal eller ett resursavtal där forskningsorganisationen förbinder sig att ställa universitetets resurser till forskarens förfogande utan att det uppstår något arbetsavtal mellan dem. Affiliering kräver alltid godkännande av forskningsorganisationen, vilket betyder att forskaren inte ensidigt kan uppge att forskningsarbetet har utförts i en viss forskningsorganisation. Därför kommer uppgifterna i informationsresursen i huvudsak direkt från forskningsaktörerna. I informationsresursens öppna informationstjänst anges källan till uppgifterna. Om uppgifterna inte kommer från forskningsaktörernas informationssystem anges detta i den öppna informationstjänsten.

Utöver de uppgifter som lämnas ut ur de finländska forskningsaktörernas informationssystem möjliggör informationsresursen också överföring av uppgifter från andra tillförlitliga forskningsaktörer. Med överföring av uppgifter avses möjliggörande sökning av uppgifter i eller av import av uppgifter från tjänster som tillhandahåller information. Med tillförlitliga forskningsaktörer avses inhemska och internationella forskningsaktörer som den personuppgiftsansvarige har godkänt utifrån prövning från fall till fall. Exempelvis kan publikationsuppgifterna kompletteras med preciserande uppgifter om publikationskanalerna ur både inhemska och internationella informationskällor. Från informationstjänsten Cordis, som administreras av Europeiska kommissionen, importeras uppgifter om forskningsprojekt som finansieras av kommissionen, om finansieringsmottagaren är en forskningsorganisation verksam i Finland.

I den internationella tjänsten ORCID kan forskarna hantera sina egna uppgifter. I informationsresursen införs uppgifter om forskaren från ORCID på så sätt att forskaren kan kontrollera hur de visas i informationsresursens öppna informationstjänst. Forskaren kan därmed utnyttja samma uppgifter för att hantera sin internationella forskningsprofil i ORCID och sin nationella profil i informationsresursen. I informationsresursen görs anknytningarna till andra än inhemska forskningsaktörers informationssystem alltid enligt prövning från fall till fall. ORCID har under 2010-talet blivit den viktigaste tjänsten med uppgifter om forskare, och därför utnyttjas de uppgifter som fås via tjänsten i informationsresursen. Informationsresursen kan från ORCID också få uppgifter om sådan forskning där upphovsmannen någon gång i sin karriär har varit affilierad med en i Finland verksam forskningsorganisation, men forskningsorganisationer som är verkamma i Finland inte har deltagit i den forskning som de överförda uppgifterna gäller. Det är motiverat att denna information överförs till informationsresursen på grund av dess omfattande uppgiftsfält. När forskningsuppgifter visas i informationsresursens öppna informationstjänst framgår det tydligt i vilken organisation den forskningen har utförts.

I 2 mom. föreskrivs det om de uppgifter som ska lagras i informationsresursen. Informationsresursen är i första hand avsedd för lagring och spridning av metadata om forskning. Med metadata om forskning avses uppgifter som beskriver forskningsresultaten. Till exempel i fråga om forskningsmaterial är metadata materialets namn, upphavsperson eller upphavspersoner till materialet samt uppgift om var forskningsmaterialet kan hittas. Det egentliga forskningsmaterialet är inte metadata. Termen ”metadata”, som används i paragrafen, är synonym med termen ”beskrivningsuppgifter”, som används bland annat i informationshanteringslagen.

De uppgifter som beskrivs i 2 mom. innehåller personuppgifter, dvs. personnamn som ingår i metadata, såsom uppgifter om upphovsperson, och ORCID-koder. Alla personuppgifter i informationsresursen finns redan offentligt tillgängliga i andra informationssystem.

Datainnehållet i informationsresursen har fastställts i undervisnings- och kulturministeriets projekt för en informationsresurs för forskningsdata (OKM/12/040/2017). Ändringar i informationsresursens uppgiftsmodell godkänns i styrgruppen för informationsresursen. Definitionerna av uppgifterna i informationsresursen baserar sig på den ordlista för forskningsförvaltningen som högskolorna utarbetat.

I 2 mom. 1 punkten föreskrivs det om förvaring av metadata om och sammanfattningar av publikationer och andra forskningsresultat, dvs. abstrakt. Andra forskningsresultat är exempelvis datatekniska resultat eller patent som uppkommer vid forskningsarbetet.

I 2 mom. 2 punkten föreskrivs det om förvaring av metadata om forskningsmaterial. Med forskningsmaterial avses resurser som forskaren producerar eller använder under forskningsprocessen, dvs. grundmaterial för vetenskaplig forskning i digital, analog eller fysisk form eller material som förädlats från grundmaterialet och som forskningsfynden och forskningsresultaten grundar sig på.

I momentets 3 punkt föreskrivs det om förvaring av data om forskningsinfrastruktur. Forskningsinfrastruktur är nationellt betydelsefulla forskningsredskap, anläggningar, material och tjänster som möjliggör forsknings- och utvecklingsarbete i olika faser av innovationsverksamheten samt stöder organiserad forskning, forskarutbildning och undervisning samt utvecklar forsknings- och innovationskapaciteten.

I momentets 4 punkt föreskrivs det om förvaring av uppgifter om forskningsaktörer. Med uppgifter om forskningsaktörer avses grundläggande uppgifter om organisationer som finns tillgängliga i offentliga informationskällor samt statistiska uppgifter som beskriver forskningsaktörernas verksamhet. Grundläggande uppgifter om organisationerna är till exempel organisationens adress och året då organisationen bildades. Statistiska uppgifter som beskriver organisationernas verksamhet är till exempel beviljad eller erhållen forskningsfinansiering.

I 2 mom. 5 punkten föreskrivs det om förvaring av metadata och sammanfattningar om forskningsprojekt och forskningsfinansiering. Forskningsaktörerna definierar forskningsprojekt på olika sätt för olika användningsändamål. I styrgruppen för informationsresursen arbetar man med att definiera forskningsprojekt på ett enhetligt sätt för att det ska vara möjligt att överföra uppgifterna. Metadata om forskningsfinansiering avser uppgifter om beviljad finansiering till forskare, såsom forskningsämne, sammandrag och uppgifter om finansieringen.

I 2 mom. 6 punkten föreskrivs det om förvaring av uppgifter om forskarna själva, om deras övriga forskningsaktiviteter och om deras meriter. Uppgifterna om forskarna omfattar till exempel forskarens namn, forskarens identifikationskod och affilieringsuppgifter. Uppgifter om aktiviteter och meriter är till exempel sakkunnig- och förtroendeuppdrag i anslutning till forskningsarbetet, priser, besök och föredrag. Forskarna kan med hjälp av profiltjänsten för forskare redigera hur de egna uppgifterna samt aktivitets- och merituppgifterna ska visas i informationsresursens öppna informationstjänst.

4 §. Utlämnande av uppgifter till informationsresursen för forskningsdata. I paragrafen föreskrivs det om forskningsaktörernas rätt att till informationsresursen lämna de uppgifter som avses i lagen. Det föreskrivs också om en särskild omsorgsplikt för forskningsaktörerna i fråga om de uppgifter som de för in i informationsresursen. Paragrafen innehåller två moment.

I 1 mom. föreskrivs det om utlämnande av uppgifter till informationsresursen. Det ska finnas en rättslig grund för utlämnande av uppgifter till informationsresursen när forskningsaktörerna

lämnar ut uppgifter till undervisnings- och kulturministeriet. Grunden för behandling av personuppgifter utgör grunden för bedömning av lagenligheten i behandlingen av personuppgifter. Syftet med momentet är att för forskningsaktörer skapa en rättslig grund för behandling av personuppgifter enligt artikel 6 c i dataskyddsförordningen, när det genom lag föreskrivs om rätten för forskningsaktörer att lämna uppgifter till informationsresursen för forskningsdata. Det nationella handlingsutrymmet enligt dataskyddsförordningen utnyttjas när det föreskrivs om utlämnande av personuppgifter till informationsresursen.

Forskningsaktörerna har definierats i 2 § 1 mom. i lagförslaget. En del av forskningsaktörerna är myndigheter och en del privata aktörer. Myndigheter är Finlands Akademi och Business Finland samt statliga forskningsinstitut som är verksamma inom olika förvaltningsområden. Med universitet avses de universitet som nämns i 1 § i universitetslagen (558/2009). De universitet som avses i 1 § 2 mom. 1—11 punkten i universitetslagen är offentlighetsrättsliga inrättningar. På Aalto-universitetet och Tammerfors universitet tillämpas utöver denna lag även stiftelselagen (487/2015). Bestämmelser om yrkeshögskolor finns i yrkeshögskolelagen (2014/932).

En del av forskningsaktörerna, såsom högskolorna, lämnar med stöd av olika författningar inom ministeriets förvaltningsområde för närvarande ut vissa forskningsdata till undervisnings- och kulturministeriet för ministeriets egen planering, statistikföring och styrning. Dessa grunder räcker dock inte till för att lämna ut uppgifter till en tjänst som informationsresursen, i vilken uppgifter samkörs, bearbetas, vidareöverläts till andra forskningsaktörer och görs tillgängliga för allmänheten via en öppen informationstjänst. De forskningsdata som lämnas ut innehåller personuppgifter. Det måste föreskrivas om någon annan grund för utlämnande av forskningsdata som innehåller personuppgifter, vilket är behandling av personuppgifter.

Grunden för utlämnande av uppgifter ur informationsresursen baserar sig på den uppgift som i denna lag föreskrivs för undervisnings- och kulturministeriet att förvalta den nationella informationsresursen för forskningsdata samt på den rätt att lämna ut uppgifter till informationsresursen som föreslås i denna paragraf. I sådana fall är grunden för behandling av uppgifter att den personuppgiftsansvarige fullgör sin lagstadgade skyldighet enligt artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen.

För en sådan reglering talar också det att det av konstitutionella skäl krävs exaktare bestämmelser när det är fråga om utlämnande av uppgifter från myndigheter. I rättspraxis har det ansetts att redan registrering av uppgifter i en myndighets register innebär ett ingrepp i skyddet för privatlivet, vilket har betydelse i en känslig regleringskontext som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna. Grundlagsutskottet har i fråga om myndigheters utlämnande av personuppgifter i stor utsträckning hållit sig till sina tidigare riktlinjer om detaljrikedom och noggrann avgränsning.³¹

I syfte att fastställa den personuppgiftsansvariges och uppgiftslämnarnas rättigheter och skyldigheter samt för att skapa en mer exakt bild av de registrerades rättigheter föreskrivs det i paragrafen att forskningsaktörerna har rätt att föra in sådana uppgifter som avses i 3 § 3 mom. i ett register som förs av undervisnings- och kulturministeriet, dvs. i informationsresursen för forskningsdata.

³¹ Justitieministeriets promemoria 13.3.2020, upprättad av lagstiftningsrådet Virpi Koivu och specialsakkunnig Jassi Saurio, i anslutning till proposition RP 2/2020 rd.

Den nu föreslagna regleringen uppfyller de krav på allmänt intresse och proportionalitet som förutsätts i dataskyddsförordningen. De uppgifter som lämnas ut kommer från forskningsaktörernas datasystem för forskning eller andra operativa system. Forskningsaktörerna använder dessa system i sin egen verksamhet och för vetenskaplig kommunikation. Den ursprungliga grunden för behandling av uppgifterna är från fall till fall samtycke, lagstadgad skyldighet eller allmänt intresse. De uppgifter som ska lämnas till informationsresursen har redan publicerats någon annanstans, till exempel i offentliga gränssnitt till forskningsaktörernas forskningsdatasystem eller på webbsidor om forskningsfinansiärernas finansieringsbeslut. Syftet med utlämnandet av uppgifterna har direkt samband med informationsresursens syfte att erbjuda en heläckande översikt över den finländska forskningen. Bättre tillgång till forskningsdata via en öppen informationstjänst främjar den finländska forskningens synlighet. Att uppgifterna samlas på en enda plats gör det dessutom möjligt att effektivt förmedla uppgifter mellan olika aktörer. Dessa faktorer främjar tillgodoseendet av det allmänintresse som avses i artikel 6.3 i dataskyddsförordningen.

Uppgifterna i informationsresursen visas i regel öppet i enlighet med allmän vetenskaplig praxis. Till den del det inte är förenligt med allmän vetenskaplig praxis att öppet visa uppgifterna, såsom exempelvis i fråga om uppgifter om en forskares aktiviteter, har forskaren möjlighet att påverka om uppgifterna ska visas eller inte. De uppgifter som ska lämnas till informationsresursen är redan publicerade någon annanstans och de används endast för det syfte med informationsresursen som anges i 4 §. Den föreslagna bestämmelsen gör arrangemanget lättbegripligt också för de registrerade, eftersom varje forskningsaktör inte behöver bedöma grunderna för utlämnande av uppgifter från fall till fall. Den föreslagna regleringen är förenlig med de principer om ändamålsbundenhet och proportionalitet som avses i artikel 6.4 i dataskyddsförordningen.

Det är inte ändamålsenligt att föreskriva om skyldighet att lämna uppgifter till informationsresursen, eftersom forskningsaktörerna är av mycket olika slag och såväl kvaliteten på uppgifterna i forskningsaktörernas datasystem som forskningsaktörernas praxis för insamling av uppgifter varierar. Syftet med informationsresursen är att förmedla information mellan olika tjänster och göra forskningsarbetet smidigare. Informationen i dess helhet kan i samarbete med uppgiftslämnarna planeras flexibelt på frivillig basis, eftersom informationsresursen tjänar alla forskningsaktörers intressen.

I paragrafens andra moment är det också nödvändigt att föreskriva om en särskild omsorgsplikt för de forskningsaktörer som lämnar uppgifter till informationsresursen. Forskningsaktörerna lämnar uppgifter direkt ur olika källsystem till informationsresursen. Undervisnings- och kulturministeriet kan med andra ord inte påverka uppgifternas exakthet. För att underlätta undervisnings- och kulturministeriets uppgift som personuppgiftsansvarig för informationsresursen är det nödvändigt att föreskriva om en särskild omsorgsplikt för de forskningsaktörer som överför uppgifter till forskningsdatalogret; de ska således se till att uppgifterna är korrekta innan de lämnas till undervisnings- och kulturministeriet. Denna paragraf påverkar inte undervisnings- och kulturministeriets skyldigheter som personuppgiftsansvarig enligt dataskyddsförordning. Principerna för behandling av personuppgifter i artikel 5 i dataskyddsförordningen och särskilt förutsättningarna för uppgifternas korrekthet och integritet är på motsvarande sätt förpliktande för alla personuppgiftsansvariga. Forskningsaktörerna är personuppgiftsansvariga för sina egna register. Den personuppgiftsansvarige har en uttrycklig skyldighet att påvisa att dessa principer har iakttagits.

När uppgifter lämnas ut sörjer forskningsaktören för att de uppgifterna samlas in och att de lämnas ut med oförändrat innehåll. Undervisnings- och kulturministeriet förmedlar utan ogrundat dröjsmål begäran om rättelse enligt artikel 16 i dataskyddsförordningen till de ursprungliga

personuppgiftsansvariga som vidtar åtgärder för att korrigera uppgifterna i sina källsystem. I vissa fall kan detta kräva åtgärder av den registrerade själv. Forskningsaktörerna uppdaterar utan dröjsmål de nya och ändrade uppgifterna i informationsresursen med beaktande av användningsändamålen för uppgifterna. Härigenom säkerställs att uppgifterna är aktuella och överensstämmer med källsystemen.

En datahelhet i informationsresursen är uppgifterna om forskarna, om deras övriga aktiviteter samt meriter enligt 3 § 2 mom. 6 punkten i lagen. Insamling och visning av dessa uppgifter är inte förenligt med allmän vetenskaplig praxis på samma sätt som i fråga om de övriga uppgifterna i informationsresursen. Forskaren har dock ett intresse av att denna information presenteras offentligt, eftersom han eller hon via informationen berättar om sitt eget forskningsarbete, sina forskningsteman och sina intressen och kan kontrollera den offentliga bilden av sig själv. Forskningsorganisationerna har inte alltid processer för validering av dessa uppgifter. Detta bör beaktas vid fullgörandet av omsorgsplikten.

5 §. *Behandling av uppgifter i informationsresursen för forskningsdata.* I 5§ föreskrivs det om undervisnings- och kulturministeriets behandling av uppgifter i informationsresursen. Paragrafen innehåller tre moment. Behandling av uppgifter i informationsresursen innebär att det nationella regleringsutrymmet utnyttjas när man i detalj beskriver behandlingen av uppgifter som lagrats i informationsresursen.

I 1 mom. konstateras det att uppgifter som lagrats i informationsresursen kan samköras och bearbetas för att förbättra uppgifternas kvalitet och användbarhet. Uppgifterna bearbetas för att syftet med informationsresursen enligt 1 § ska förverkligas. Med samkörning av uppgifter avses att information som fås från flera källsystem kopplas till en person med hjälp av en identifikationskod. Uppgifterna kan också kombineras med andra uppgifter utan koppling via en person. Exempelvis kan ett forskningsprojekt kopplas till en publikation som produceras i det. Samkörning av uppgifter gör det möjligt att skapa en översiktsbild av forskningen. Uppgifterna bearbetas och samkörs för uppnående av de syften som anges i 1 § i lagen; åtgärderna är således ändamålsbundna och står i proportion till de syften som eftersträvas genom lagen. Bearbetning och samkörning bidrar till att förbättra informationens kvalitet, vilket ligger i forskningsaktörernas och forskarnas intresse.

Bearbetning av uppgifter innebär att uppgifternas kvalitet förbättras. Uppgifterna bearbetas genom att man söker uppgifter i andra källsystem än forskningsaktörernas ursprungliga källsystem. De bearbetade uppgifterna ska också överföras till det ursprungliga källsystemet, i den mån det är tekniskt möjligt. Till exempel komplettering av forskningsorganisationens publikationsuppgifter med uppgifter från internationella referensdatabaser innebär att uppgifterna bearbetas. När uppgifterna bearbetas strävar man efter att säkerställa att det inte uppstår situationer där uppgifterna i källsystemet respektive informationsresursen avviker från varandra.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs det om forskningsaktörernas rätt att få och behandla uppgifter enligt 3 § 2 mom. 1—5 punkten. Uppgifterna ska lämnas ut till forskningsaktörerna via informationsresursens tekniska gränssnitt. Forskningsaktörerna är både myndigheter och andra än myndighetsaktörer. Av de forskningsaktörer som för närvarande lämnar uppgifter till informationsresursen är Finlands Akademi och Business Finland myndigheter, liksom de statliga forskningsinstitut som är verksamma inom olika förvaltningsområden. Med universitet avses de universitet som nämns i 1 § i universitetslagen. De universitet som avses i 1 § 2 mom. 1—11 punkten i universitetslagen är offentligrättsliga inrättningar. På Aalto-universitetet och Tammerfors universitet tillämpas utöver denna lag även stiftelselagen. Med yrkeshögskolor avses yrkeshögskolor enligt yrkeshögskolelagen.

Den rätt att få information och behandla uppgifter som avses i paragrafen gäller lagstadgade eller i stiftelsens stadgar fastslagna grundläggande forskningsrelaterade uppgifter. Forskningsaktörernas grundläggande forskningsrelaterade uppgifter definieras fastställs exempelvis i universitetslagen, yrkeshögskolelagen, lagen om Finlands Akademi (922/2009) samt lagen om Innovationsfinansieringsverket Business Finland och aktiebolaget Business Finland (1146/2017). Bestämmelser om statens forskningsinstitut finns i speciallagstiftning om respektive institut. Verksamhetsformerna för och syftet med de stiftelser som finansierar forskning fastställs i stadgarna enligt 2 kap. 3 § i stiftelselagen (487/2015). De grundläggande forskningsrelaterade uppgifterna är uppdelade i grundläggande uppgifter som gäller utförande av forskning och grundläggande uppgifter som gäller finansiering av forskning.

Dataöverföringar mellan forskningsaktörer har tidigare prövats från fall till fall. Den rätt att få uppgifter ur informationsresursen som föreskrivs i paragrafen förtydligar och underlättar forskningsaktörernas verksamhet, till exempel så att finansieringsbeslut av finansiärer kan lämnas ut till forskningsorganisationer. Tidigare har de tekniska lösningarna inte gjort det möjligt att förmedla data mellan olika forskningsaktörer. Informationsresursen gör det tekniskt möjligt att föra över data mellan olika forskningsaktörer, så i samband med att resursen byggs är det också förnuftigt att på ett enhetligt och transparent sätt föreskriva om rätten att få information. Beslut om principerna för dataöverföring (t.ex. mottagare och omfattningen av dataöverföringen) fattas i styrgruppen för informationsresursen.

På utlämnande av uppgifter till myndigheter tillämpas 22 § i informationshanteringslagen. På utlämnande av uppgifter till andra än myndigheter tillämpas 24 § i informationshanteringslagen. När ett tekniskt gränssnitt öppnas säkerställer undervisnings- och kulturministeriet att de förutsättningar som anges i 22 och 24 § i informationshanteringslagen uppfylls samt att den mottagande forskningsaktören vid behandlingen av uppgifterna fullgör de skyldigheter som anges i informationshanteringslagen.

Vid utlämnande av uppgifter via ett tekniskt gränssnitt iakttas bestämmelserna om inbyggt dataskydd och dataskydd som standard i artikel 25 i dataskyddsförordningen. Det innebär att undervisnings- och kulturministeriet i egenskap av personuppgiftsansvarig vidtar ändamålsenliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att, i standardfallet, säkerställa att endast personuppgifter som är nödvändiga för varje specifikt ändamål behandlas och att kravet på proportionalitet beaktas. Detta gäller mängden insamlade personuppgifter, behandlingens omfattning, tiden för deras lagring och deras tillgänglighet. Dessa åtgärder ska särskilt säkerställa att personuppgifter normalt sett inte görs tillgängliga för ett obegränsat antal personer.

I 3 mom. föreskrivs det om forskarens möjlighet att ge sitt samtycke till att uppgifter om forskaren själv enligt 3 § 2 mom. lämnas ut till tredje part med hjälp av ett tekniskt gränssnitt. Det är en informativ bestämmelse om dataskyddsförordningens förhållande till den föreslagna lagen. Det samtycke som avses i momentet hänvisar till samtycke enligt artikel 6.1 a i dataskyddsförordningen som grund för behandling av uppgifter. Bestämmelsen om samtycke i dataskyddsförordningen är tvingande och i detta moment föreskrivs inga undantag från den. Enligt artikel 7 i dataskyddsförordningen ska den personuppgiftsansvarige kunna visa att samtycke föreligger och det ska vara lika lätt att återkalla som att ge sitt samtycke. Forskningsaktörerna har i enlighet med 4 § i lagen redan lämnat de i momentet avsedda uppgifterna till informationsresursen. Det samtycke som avses i detta moment ges inte som grund för undervisnings- och kulturministeriets behandling av uppgifter, utan som grund för utlämnande av uppgifter ur informationsresursen till tredje parts informationssystem. Med tredje part avses en noggrant angiven grupp olika aktörer vars tjänster underlättar forskarens arbete eller ökar forskarens synlighet. I sitt samtycke avgränsar forskaren i detalj de aktörer till vilka han eller hon tillåter utlämnande av uppgifter.

Grundlagsutskottet har vid flera tillfällen bedömt användningen av samtycke som grund för behandling av personuppgifter. Utskottet har krävt att en lag som utifrån samtycke ingriper i skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna bland annat ska vara exakt och noga avgränsad, att den föreskriver hur samtycket ges och hur det återtas och att det säkerställs att samtycket är genuint och ges av fri vilja samt att bestämmelserna är nödvändiga (se GrUU 19/2000 rd, s. 3, och GrUU 27/1998 rd, s. 2). Grundlagsutskottet har också ansett att samtycket kan användas som en skyddsåtgärd som kompletterar grunden för behandling av personuppgifter (GrUU 20/2020 rd, s. 6—8; se även ShÜB 17/2020 rd, s. 4).

Den reglering som nu föreslås är förenlig med grundlagsutskottets rättspraxis. Samtycke ges för utlämnande av uppgifter till tredje parter vars tjänster underlättar forskarens arbete eller ökar forskarens synlighet. Det är forskaren själv som beslutar om och administrerar samtycket (omfattning, tid). Den föreslagna regleringen är också helt bunden till det syfte med informationsresursen som anges i 1 §. Den ojämlikhet som nämns i skäl 43 i dataskyddsförordningen är inte aktuell i den reglering som föreslås här, eftersom regleringen endast är möjliggörande ur forskarens synvinkel och inte avviker från den tvingande regleringen i dataskyddsförordningen. Forskaren har ett fritt val och kan återkalla sitt samtycke utan olägenhet för honom eller henne. Samtycket sker inte heller i ett myndighetssammanhang (GrUU 20/2020 rd, s. 6—8). Samtycket ges i den profiltjänst för forskare som finns i anslutning till tjänsten tiedejatutkimus.fi. Forskaren får där anvisningar om hur samtycket ges och har möjlighet att återkalla samtycket.

Identifieringen vid inloggning till profiltjänsten för forskare och kopplingen av uppgifter om forskaren till profilen sker för närvarande med hjälp av en internationell identifikationskod för forskaren, dvs. ORCID. ORCID-koden är etablerad i det internationella vetenskapssamfundet och används i stor utsträckning av forskarna. ORCID är en organisation som administreras av det internationella forskarsamfundet och som för ett register över forskningsdata och beviljar ORCID-koder. ORCID erbjuder också en identifieringsmetod som baserar sig på en kod och som utnyttjas för att hantera forskarens egna uppgifter i forskarens profilverktyg. Den kan också användas av forskare som inte är affilierade med finländska forskningsaktörer. Vid identifieringen är det på grund av arten av de uppgifter som ingår i tjänsten inte nödvändigt att förutsätta stark autentisering. Uppgifterna i informationsresursen finns redan offentligt tillgängliga i andra informationssystem.

6 §. Öppen informationstjänst. I 6 § föreskrivs det om en öppen informationstjänst. Paragrafen innehåller två moment.

Den öppna informationstjänsten samlar och distribuerar i tillgänglig form information om den forskning som bedrivs i Finland samt om det finländska forskningssystemet. I tjänsten kan vem som helst fritt och utan avgift granska öppna uppgifter i informationsresursen. Tjänsten förbättrar tillgången till information och gör det enklare att hitta experter samt ökar den finländska forskningens synlighet och samhälleliga genomslagskraft. På den öppna informationstjänsten tillämpas lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019).

I paragrafens 1 mom. föreskrivs det att uppgifter enligt 3 § 2 mom. 1—5 punkten och, om forskaren har gett sitt tillstånd till att de publiceras i profiltjänsten för forskare, uppgifter enligt 6 punkten visas i den öppna informationstjänsten. Den öppna informationstjänsten skapar en heltäckande översikt över den forskning som bedrivs i Finland. Största delen av datainnehållet i informationsresursen finns redan offentligt publicerad i informationssystem hos de forskningsaktörer som lämnar uppgifter till informationsresursen, men uppgifterna finns dock inte samlade på en enda plats någon annanstans än i informationsresursen. Att samla informationen på ett ställe underlättar verksamheten för dem som söker information, eftersom de inte behöver söka

på flera olika ställen. Potentiella användare av den öppna informationstjänsten i informationsresursen är till exempel journalister, företag som söker samarbetspartners och aktörer inom tredje sektorn, personer som använder forskningsdata i sitt arbete, forskare som söker samarbetspartners inom sitt område samt medborgare som är intresserade av forskning. Sammanställningen av uppgifter på ett och samma ställe skapar också möjligheter för undervisnings- och kulturministeriet att tillhandahålla olika avancerade tjänster, till exempel semantisk sökning.

De datainnehåll i informationsresursen som anges i 3 § 2 mom. visas på olika sätt i den öppna informationstjänsten. Det är förenligt med allmän vetenskaplig praxis att öppet visa de uppgifter som avses i 3 § 2 mom. 1—5 punkten. De uppgifter som avses i 1—5 punkten finns samlade i flera inhemska och internationella informationssystem. Öppenhet för, fri distribution av, utnyttjande av och hänvisning till metadata om publikationer och forskningsmaterial är internationellt etablerad praxis. Publikationsuppgifterna finns t.ex. i CrossRef-tjänstens öppna gränssnitt och publikations-, forskningsmaterial- och finansieringsuppgifter i den öppna databasen OpenAIRE som finansieras och utnyttjas av EU-kommissionen.

I och med att praxis för öppen vetenskap etableras i det internationella vetenskapssamfundet har principerna för öppen vetenskap spridit sig till behandling av alla referensdata som hänför sig till forskning. Centrala dokument inom öppen vetenskap är till exempel DORA-deklarationen 2012 och senare dokument och förklaringar som delvis baserar sig på den, såsom Plan S, och Europeiska forskningsuniversitetens nätverks (LERU) artikel om praxis för öppen vetenskap vid universiteten. I Finland har det publicerats en deklARATION för öppen vetenskap och forskning inom det inhemska forskarsamfundet för åren 2020—2025 (<https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995237>).

Uppgifterna i 3 § 2 mom. 6 punkten, dvs. uppgifter om forskarna, om deras övriga aktiviteter samt meriter, intar en mer speciell ställning. Dessa uppgifter ska visas endast om forskaren har gett sitt tillstånd till att de publiceras i profiltjänsten för forskare. Informationsunderlaget för dessa uppgifter i källsystemen är ojämnare, eftersom uppgifterna har samlats in i forskningsorganisationernas forskningsdatasystem, till exempel för oregelbundet förekommande utvärderingar av forskningen. Forskaren har ett intresse av att överväga om denna information ska presenteras offentligt, eftersom han eller hon via informationen berättar om sitt eget forskningsarbete, sina forskningsteman och sina intressen och kan kontrollera den offentliga bilden av sig själv.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs det om utlämnande av uppgifter via en öppen portal som en offentlig internetjänst.

Bestämmelser om utlämnande av uppgifter ur en myndighets personregister finns i 16 § 3 mom. i offentlighetslagen. Enligt momentet får ur en myndighets personregister, om inte något annat särskilt bestäms i lag, personuppgifter lämnas ut i form av en kopia eller en utskrift eller i elektronisk form om mottagaren enligt bestämmelserna om skydd för personuppgifter har rätt att registrera och använda sådana personuppgifter. Offentlighetslagens 16 § 3 mom. möjliggör alltså inte i sig att offentliga personuppgifter publiceras i informationsresursens internetbaserad tjänst, eftersom det här är fråga om utlämnande av uppgifter i elektronisk form och om sådant utlämnande av personuppgifter i fråga om vilken den personuppgiftsansvarige (undervisnings- och kulturministeriet) inte har möjlighet att försäkra sig om att mottagaren har rätt att använda uppgifterna enligt personuppgiftslagstiftningen. En myndighet får offentliggöra personuppgifter som ingår i dess personregister på internet endast när det i lag finns en entydig grund för sådan behandling av personuppgifter.

Grundlagsutskottet har ansett att det är möjligt att lämna ut personuppgifter i en offentlig informationstjänst, om argumenten för det är godtagbara med tanke på garantierna för rättsskydd och de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 65/2014 rd, s. 4—5, GrUU 32/2008 rd, s. 2—3). Med avseende på skyddet för privatlivet och för personuppgifter är det enligt grundlagsutskottet av relevans att det i ett webbaserat personregister inte går att söka uppgifter på stora grupper utan till exempel bara genom enskild sökning. En sådan avgränsning har ansetts vara en förutsättning för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning (GrUU 2/2017 rd, s. 7 och GrUU 32/2008 rd, s. 2).

För att uppgifterna i informationsresursen ska kunna publiceras på internet i en offentlig informationstjänst förutsätts att det föreskrivs ett undantag från bestämmelserna i 16 § 3 mom. i offentlighetslagen, eftersom den bestämmelsen inte möjliggör att personuppgifter publiceras i en internetbaserad tjänst som är tillgänglig för alla. I den öppna informationstjänsten finns uppgifterna öppet tillgängliga på internet och undervisnings- och kulturministeriet har inte möjlighet att försäkra sig om att mottagaren har rätt att använda uppgifterna enligt personuppgiftslagstiftningen. Undantaget från 16 § 3 mom. i offentlighetslagen begränsas dock så att massökning inte är möjlig och så att personuppgifter i ett elektroniskt datanät endast ska kunna sökas som enskild sökning.

Enligt 24 § 2 mom. i informationshanteringslagen föreskrivs det särskilt om utlämnande av information som informationstjänst till allmänheten via en elektronisk förbindelse. Bestämmelsen i informationshanteringslagen är en informativ allmän hänvisningsbestämmelse vars syfte är att förtydliga att särskilda bestämmelser om utlämnande av uppgifter på annat elektroniskt sätt finns i bland annat lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Med stöd av paragrafen kan en myndighet till exempel inte i ett datanät öppna allmänna informationstjänster för data-material som innehåller personuppgifter ur myndighetens informationsresurser, utan det ska föreskrivas särskilt om detta i lag på det sätt som grundlagsutskottet i olika sammanhang har förutsatt i fråga om skyddet av personuppgifter (GrUU 2/2017 rd, GrUU 65/2014 rd, GrUU 32/2008 rd). Det nu föreslagna momentet innehåller en sådan särskild reglering som avses i informationshanteringslagen.

8 §. *Personuppgiftsansvarig för informationsresursen för forskningsdata.* I paragrafen föreskrivs att undervisnings- och kulturministeriet är personuppgiftsansvarig för informationsresursen. Motsvarande regleringssätt har utnyttjats till exempel i de lagar som stiftats utifrån proposition RP 2/2020 rd, såsom lagen om ändring av 13 kap. 1 § i stiftelselagen (337/2020), lagen om ändring av 31 och 43 § i vallagen (333/2020) samt lagen om ändring av 103 § i beredskapslagen (330/2020).

Den nu föreslagna paragrafen är informativ, eftersom personuppgiftsansvaret är förenligt med dataskyddsförordningen. Undervisnings- och kulturministeriet har för närvarande separat avtalat med olika forskningsaktörer om personuppgiftsansvaret för informationsresursen. På grund av det stora antalet forskningsaktörer är nuläget inte tillfredsställande och tjänar inte målen för genomförandet av informationsresursen. Undervisnings- och kulturministeriet kommer att säga upp de gällande avtalen efter lagens ikraftträdande.

Frågan om personuppgiftsansvaret för informationsresursen har bedömts närmare i justitieministeriets utlåtande. I den ursprungliga propositionen skulle gemensamt personuppgiftsansvar ha tillämpats på informationsresursen. Justitieministeriet bedömer dock att det verkar vara fråga om verkligt separata register ur vilka uppgifter överförs eller lämnas till forskningsdatalagret. Dessutom verkar inte alla personuppgiftsansvariga delta i fastställandet av ändamålen och metoderna för behandlingen av personuppgifter i informationsresursen.

RP 177/2021 rd

Gemensamt personuppgiftsansvar har bedömts rätt grundligt i samband med propositionerna RP 224/2018 rd och RP 18/2019 rd om behandling av personuppgifter i migrationsärenden.³² Gemensamt personuppgiftsansvariga skulle ha varit de åtta myndigheter som i de användningsändamål som hör till den föreslagna lagens tillämpningsområde för egna självständiga syften behandlar personuppgifter för att fullgöra de uppgifter som anges i den lagstiftning som ger myndigheten behörighet. Grundlagsutskottet fäste i sina utlåtanden GrUU 62/2018 rd och GrUU 7/2019 rd uppmärksamhet vid det föreslagna exceptionellt omfattande gemensamma personuppgiftsansvaret och det faktum att de myndigheter som utsetts till gemensamt personuppgiftsansvariga har mycket olika behov i fråga om behandling av personuppgifter. Den risk som behandlingen av personuppgifter utgör för enskilda personers rättigheter och friheter skilde sig avsevärt i de olika personuppgiftsansvarigas verksamhet. En lösning där alla de nämnda myndigheterna definierades som personuppgiftsansvariga i stället för att deras rätt att få behövliga uppgifter säkerställdes till exempel genom bestämmelser om utlämnande av och rätt till information, avvek enligt grundlagsutskottet från det normala.

Biträdande dataombudsmannen (nuvarande dataombudsmannen) Talus har i sitt utlåtande om proposition RP 127/2020 rd³³ konstaterat att det är viktigt att fastställa den personuppgiftsansvarige enligt den faktiska situationen, eftersom den personuppgiftsansvarige ansvarar för behandlingen av personuppgifter.³⁴ Eftersom den personuppgiftsansvarige ansvarar för behandlingen av personuppgifter, måste denne också faktiskt kunna påverka hur personuppgifterna behandlas. Biträdande dataombudsmannen Råman och överinspektör Tiina Ahtonen har i sitt utlåtande om proposition RP 18/2019 rd påpekat att när det föreskrivs om den personuppgiftsansvarige i lag ska man vara särskilt uppmärksam vid fastställandet av ansvaret och försäkra sig om att det riktas till rätt aktör. Risken vid fastställandet av den personuppgiftsansvarige är att den personuppgiftsansvarige har utsetts endast formellt och utan att aktörens faktiska roll i behandlingen av personuppgifter på det praktiska planet har urskilts. Som personuppgiftsansvarig ska alltså utses en eller flera aktörer som de facto utövar det bestämmande inflytande som den personuppgiftsansvarige har och som kan fullgöra den personuppgiftsansvariges skyldigheter.³⁵

Grundlagsutskottet ansåg att förhållandet mellan å ena sidan bestämmelserna i lagförslaget om personuppgifter i migrationsförvaltningen angående gemensamt personuppgiftsansvar och behandling av personuppgifter inom ramen för den och å andra sidan laggrunden för myndigheternas befogenheter och rätt att få uppgifter, ändamålsbundenheten vid behandlingen av personuppgifter och grundlagsutskottets vedertagna praxis i fråga om bestämmelser om myndigheternas rätt att få och lämna ut uppgifter trots sekretessplikten inte var tillräckligt tydligt med avseende på 10 § i grundlagen.³⁶ Grundlagsutskottet föreslog också att man överväger en alternativ

³² Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om behandling av personuppgifter i migrationsförvaltningen och till vissa lagar som har samband med den, den första (RP 224/2018 rd) och den andra versionen (RP 18/2019 rd).

³³ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 § i lagen om statsrådet (RP 127/2020 rd).

³⁴ Sakkunnigutlåtande av biträdande dataombudsmannen Anu Talus/dataombudsmannens byrå om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 § i lagen om statsrådet, RP 127/2020 rd, dnr 7364/93/2020, 1.10.2020.

³⁵ Sakkunnigutlåtande av biträdande dataombudsmannen Jari Råman och överinspektör Tiina Ahtonen/dataombudsmannens byrå om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om behandling av personuppgifter i migrationsförvaltningen och till vissa lagar som har samband med den, RP 18/2019 rd, dnr 8653/93/19, 14.11.2019. Också den dåvarande dataombudsmannen Aarnio uttalade sig om samma proposition. Dnr 7237193119 1 (e) 3.10.2019.

³⁶ GrUU 7/2019 rd, s. 7.

modell där endast Migrationsverket är personuppgiftsansvarig för ärendehanteringssystemet för utlänningsärenden och utrikesministeriet är personuppgiftsansvarig för det nationella informationssystemet för viseringar. Då kan andra myndigheters rätt att få information lösas genom att det föreskrivs om utlämnande av information mellan myndigheter.³⁷ Enligt förvaltningsutskottet är fastställandet av de personuppgiftsansvariga väsentligt för att klarlägga vilken myndighet som i varje enskilt fall ansvarar för de skyldigheter som i dataskyddsförordningen åläggs den personuppgiftsansvarige.³⁸

I fråga om informationsresursen för forskningsdata fastställer ministeriet ändamålen med och metoderna för behandlingen av uppgifter till den del det är fråga om insamling av uppgifter i informationsresursen och publicering av dem i en öppen internetjänst. Enbart det faktum att uppgifterna överförs från forskningsaktörerna till ministeriet för användning i informationsresursen utgör inte någon grund för att betrakta forskningsaktörerna som gemensamt personuppgiftsansvariga för informationsresursen. Varje forskningsaktör är personuppgiftsansvarig och bär den personuppgiftsansvariges ansvar för behandlingen av personuppgifter för sitt eget ändamål. Informationsresursen för forskningsdata handlar om faktiskt separata register ur vilka uppgifter överförs eller lämnas till informationsresursen. När det gäller informationsresursen för forskningsdata deltar de övriga forskningsaktörerna inte i fastställandet av ändamålen och metoderna för behandlingen av personuppgifter på det sätt som förutsätts i artikel 26 i dataskyddsförordningen.

Undervisnings- och kulturministeriet svarar i enlighet med dataskyddsförordningen för ibruktagandet av informationsresursen, den allmänna verksamheten och för den tekniska anslutningen för lagring, behandling och utlämnande av uppgifter. Undervisnings- och kulturministeriet svarar också för informationsresursens användbarhet, integritet, oföränderlighet samt för skyddet och förvaringen av informationsresursen. Undervisnings- och kulturministeriet ansvarar för informationsresursens datasystembeskrivningar, konsekvensbedömningarna enligt dataskyddsförordningen, informationen till dataombudsmannen och andra praktiska åtgärder enligt dataskyddsförordningen som hör till den personuppgiftsansvarige, såsom verksamheten som kontaktpunkt för de registrerade. Åtgärderna för behandling av uppgifter i informationsresursen, ändamålen med behandlingen, metoderna för behandling och de registrerades rättigheter beskrivs i undervisnings- och kulturministeriets dataskyddsanmälan för informationsresursen [www.tiedejatutkimus.fi/privacy], varigenom skyldigheterna enligt artikel 13 och 14 i dataskyddsförordningen fullgörs. Den tekniska administratören och personuppgiftsbiträdet är på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet för närvarande CSC - Tieteen tietotekniikan keskus Oy. Skyldigheten enligt artikel 30.1 i dataskyddsförordningen att föra ett register över behandling åligger den personuppgiftsansvarige. Skyldigheten enligt artikel 30.2 i dataskyddsförordningen att föra ett register över behandling åligger ett personuppgiftsbiträde som agerar för den personuppgiftsansvariges räkning.

8 §. Ikraftträdande. Paragrafen innehåller en bestämmelse om lagens ikraftträdande. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Föreligger ej.

³⁷ Ibid., s. 8.

³⁸ FvUB 10/2020 rd, s. 15.

9 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

10 Verkställighet och uppföljning

Lagens ikraftträdande och konsekvenser följs upp som en del av det normala arbetet i styrgruppen för informationsresursen.

11 Förhållande till andra propositioner

Föreligger ej.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Den lag om informationsresursen för forskningsdata som föreslås i propositionen är förenlig med kraven i 10 § 1 punkten i grundlagen om skydd för personuppgifter och privatlivet och stöder förverkligandet av den frihet för vetenskapen som tryggas i 16 § 3 mom. i grundlagen.

Behandlingen av personuppgifter i informationsresursen grundar sig på den allmänna dataskyddsförordningen och på dataskyddslagen, som preciserar förordningen. Bestämmelserna om behandling av personuppgifter i informationsresursen sker inom ramen för det nationella handlingsutrymmet och gör behandlingen av uppgifter och personuppgifter klarare och enhetligare i den omfattande helhet som informationsresursen utgör. Personuppgifter behandlas som en del av det huvudsakliga syftet med informationsresursen. Behandlingen av metadata och dataflöden av innehållsuppgifter om forskningen betjänar således forskare, forskningsorganisationer och andra intressentgrupper samt ökar öppenheten i forskningen och synligheten för finländsk forskning. Det nationella regleringsutrymme som avses i dataskyddsförordningen utnyttjas nu genom detaljerade bestämmelser om behandling av uppgifter i informationsresursen. Utlämnande av uppgifter till och behandling av uppgifter i informationsresursen är exakt ändamålsbundet i enlighet med 1 § i lagen om informationsresursen för forskningsdata. Genom behandlingen av uppgifterna förverkligas mål av allmänt intresse; behandlingen ger bättre synlighet för den finländska forskningen och underlättar forskarnas arbete. I informationsresursen behandlas inte känsliga uppgifter. I den föreslagna lagstiftningen förtydligas undervisnings- och kulturministeriets behörighet att förvalta informationsresursen. Den föreslagna lagen utgör grunden för undervisnings- och kulturministeriets behandling av personuppgifter i informationsresursen. Det föreslås å sin sida att forskningsaktörerna ska ha rätt att lämna uppgifter till informationsresursen. På motsvarande sätt föreskrivs det i den föreslagna lagstiftningen också om forskningsaktörernas rätt att få uppgifter, vilket gör det möjligt att i enlighet med informationshantlingslagen lämna ut uppgifter via ett tekniskt gränssnitt.

I fråga om behandling av uppgifter och personuppgifter i informationsresursen har beredningen beaktat den reglering som enligt grundlagsutskottets utlåtandepaxis är viktig med tanke på skyddet av personuppgifter samt kravet att sådan reglering ska vara heltäckande och detaljerad (GrUU 14/1998 rd, s. 2, och GrUU 1/2018 rd, s. 2).

När det gäller den vetenskapliga frihet som tryggas i 16 § 3 mom. i grundlagen är det viktigt att notera att syftet med informationsresursen är att förmedla information om forskning som bedrivs i Finland och att detta stöder vetenskapens frihet, eftersom denna frihet också innefattar rätten att utnyttja vetenskapens och forskningens resultat. Vetenskapens frihet förverkligas bättre än tidigare genom informationsresursen, eftersom den ger allmänheten tillgång till de resultat som vetenskapen och forskningen ger.

RP 177/2021 rd

Uppgifter i informationsresursen lämnas ut till forskningsaktörer med hjälp av ett tekniskt gränssnitt och till allmänheten i en öppen informationstjänst genom en elektronisk förbindelse. De uppgifter som lämnas ut via det tekniska gränssnittet och uppgifternas användningsändamål har specificerats noggrant i enlighet med grundlagsutskottets utlåtandep Praxis (t.ex. GrUU 10/2014 rd, GrUU 17/2016 rd, GrUU 48/2018 och GrUU 12/2019 rd).

Informationsresursens öppna informationstjänst, med vilken avses en webbplats eller mobilapplikation samt tillhörande funktioner där vem som helst fritt och utan avgift kan granska öppna uppgifter i informationsresursen, genomförs så att personuppgifter i informationstjänsten kan sökas endast som enskild sökning i enlighet med grundlagsutskottets utlåtandep Praxis (GrUU 65/2014 rd, s. 4/II—5/I, GrUU 32/2008 rd, s. 2/I—3/II, GrUU 17/2016 rd, s. 6—7).

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om informationsresursen för forskningsdata

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs

1 §

Informationsresursen för forskningsdata

För insamling och förmedling av data om forskning som bedrivs i Finland finns en nationell informationsresurs för forskningsdata som förvaltas av undervisnings- och kulturministeriet.

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

- 1) *forskningsaktörer* undervisnings- och kulturministeriet, organisationer som bedriver forskning samt organisationer som finansierar och stöder forskning,
- 2) *profil tjänst för forskare* en tjänst i anslutning till informationsresursen för forskningsdata där forskaren genom att logga in sig kan skapa sig en profil, välja vilka uppgifter som ska ingå i den samt administrera synligheten för och utlämnande av dessa till tredje parter.

3 §

Innehållet i informationsresursen för forskningsdata

Informationsresursen för forskningsdata innehåller uppgifter om forskning som bedrivs av finländska forskningsaktörer och andra organisationer som bedriver forskning samt om forskning som bedrivs av forskare som är knutna till dessa.

I informationsresursen för forskningsdata kan lagras

- 1) metadata om och sammanfattningar av publikationer och andra forskningsresultat,
- 2) metadata om och beskrivningar av forskningsmaterial
- 3) data som hänför sig till forskningsinfrastruktur,
- 4) uppgifter om forskningsaktörer,
- 5) metadata och sammanfattningar om forskningsprojekt och forskningsfinansiering,
- 6) forskarnas uppgifter om sig själva, sina forskningsaktiviteter och sina meriter.

4 §

Överlämnande av uppgifter till informationsresursen för forskningsdata

Forskningsaktörerna får lämna uppgifter som avses i 3 § 2 mom. till informationsresursen för forskningsdata.

Forskningsaktörerna ska se till att de uppgifter som de lämnar till informationsresursen är korrekta innan de lagras där.

RP 177/2021 rd

5 §

Behandling av uppgifter i informationsresursen för forskningsdata

Undervisnings- och kulturministeriet får bearbeta och samköra uppgifter som lagrats i informationsresursen för forskningsdata i syfte att förbättra uppgifternas kvalitet och användbarhet.

Forskningsaktörerna har rätt att med hjälp av ett tekniskt gränssnitt få uppgifter enligt 3 § 2 mom. 1—5 punkten ur informationsresursen för utförande av sina lagstadgade eller i en stiftelses stadgar fastslagna grundläggande forskningsrelaterade uppgifter.

En forskare kan i profiltjänsten ge sitt samtycke till att sådana uppgifter enligt 3 § 2 mom. som gäller forskaren själv lämnas ut till tredje parter med hjälp av ett tekniskt gränssnitt.

6 §

Öppen informationstjänst

I informationsresursen för forskningsdata finns en öppen informationstjänst. I den öppna informationstjänsten får uppgifter enligt 3 § 3 mom. 1—5 punkten visas. Uppgifter som avses i 3 § 3 mom. 6 punkten får visas bara om forskaren har gett sitt samtycke till att de publiceras i forskarens profiltjänst.

Trots vad som föreskrivs i 16 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) får personuppgifter i den öppna informationstjänsten lämnas ut så att allmänheten har tillgång till dem. Personuppgifter i den öppna informationstjänsten får endast sökas genom enskild sökning.

7 §

Personuppgiftsansvarig för informationsresursen för forskningsdata

Undervisnings- och kulturministeriet är personuppgiftsansvarig för informationsresursen för forskningsdata.

8 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 14 oktober 2021

Statsminister

Sanna Marin

Forsknings- och kulturminister Antti Kurvinen